

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 18 (8).** 1926. a.

III Riigikogu koosolek 11. novembril
1926. a. kell 10.

Kokku on tulnud 97 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **H. Laretei**, välisminister **F. Akel**, rahaminister **L. Sepp**, sõjaminister **J. Soots**, põllutöominister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **J. Sepp**, töö-hoolekandeminister **O. Tief**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, siseministeeriumi peasekretär **E. Madison**.

Päevakord:

1. A. Grimpel'i küsimine Vabariigi Valitsusele tööliste palgade asjus.

2. A. Kärneri küsimine Vabariigi Valitsusele mõnede sõjaaegsete kahjude tasumise asjus.

3. H. Elisson'i ja M. Adamson'i küsimine põllutööministrile Rulli asunduse ehituskruntide asjus.

4. O. Gustavson'i küsimine sõjaministrile kapten A. Mutli tegevasse kaitsevæetenistusse võtmise asjus.

5. O. Gustavson'i küsimine haridusministrile Tõstamaa koolijuhataja J. Karlson'i ametitist vallandamise asjus.

6. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele haridusministri kohustetäitmise asjus.

7. L. Johanson'i, H. Elisson'i ja M. Adamson'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Laius-Tähtvere riigirentnikkude maa-rendi asjus.

8. Vabariigi Valitsuse vastamine B. Eilman'i küsimisele ülesõidukoha vahtide asjus.

9. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele Kohtla-Järve põlevkivitööstuses valitsevate kor-ratuste asjus.

10. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i, A. Kärneri ja J. Vainu arupärimisele okupatsiooniaegsete võõrandamislepingute ebaseadusliku tunnustamise kohta Uulu-Surjus.

11. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Klement'i, J. Vainu ja J. Voiman'i arupärimisele Narva kasarmute remonttöödel töölistele palga mitteväljamaksmise asjus.

12. Prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

13. Sorteeringupunktide riikliku laenu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

14. Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

15. Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

16. Töötatööliste töö ja abi korraldamise seadus — rkl. L. Johanson'i ettepanek.

17. Linnavolikogude valimise seadus — III lugemisel.

18. Väljaveotolli § 1. p. 1. muutmise seadus — III lugemisel.

19. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

20. Briti alamatele kuuluvate patentide ja kaubamärkide kaitse seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Vallanõukogude valimise seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.

22. Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

23. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolli tegevuse kohta 1921., 1922., 1923., 1924. ja 1925. a. a.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 10. 17 min.

I. Päevakorra Juhataja **M. Martna**:
täiendamine. Avan Riigikogu koosoleku.

Töö-hoolekan deminister härra Tief'i poolt on Riigikogu juhatusel järgmine kiri esitatud: „Panen ette, Riigikogu koosoleku — 11. novembril 26. aastal — päevakorda võtta 12. punktiks — Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepaneku peale tööpuuduse vastu mittevõitlemise kohta ja päevakorras vastavad ümberpaigutused ette võtta“. Töö-hoolekandemi-

nister paneb ette, päevakorda täiendada Vabariigi Valitsuse vastamisega päevakorra 12. punktile. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

J. Lehtman (as): Ma teen ettepaneku, päevakorra-punktid 17. ja 18. ümber paigutada, nii et päevakorra-punkt 18. jääks 17. päevakorra-punktiks ja 17. päevakorra-punkt jääks 18. päevakorra-punktiks. Põhjuseks on see, et linnavolikogude valimise seadus III lugemisel võtab hulk aega, võib olla teda ei jõuta täna läbi võtta. 18. päevakorra-punkti all etteoodud seadus — väljaveotolli paragrahv 1. punkt 1. muutmise seadus on aga kiire, sest praegu on ilmad soojad ja kartulid võib välja vedada. Sellepärast oleks soovitatav, et seadus rutemini vastu võetaks.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Tedaande korras on sõna sekretäril.

2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. Sekretär **O. Liigand**: Riigikogu juhatusel on Riigikogule teatada, et Riigikogust on tagasi astunud

11. novembril 1926. aastal

Jüri Jaakson — Eesti rahvaerakonna Tartumaa valimisringkonna nimekirja järgi, Riigikogu töödest osa võtma on kutsutud tema asemele järjekorraline kandidaat sama nimekirja järgi Jaan Mälberg.

3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Riigikogu juhatusel on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Seadus rahvusvahelise telegrahvi konventsiooni avaldamise ja selle juurde käiva Lissaboni määrustiku maksvusestak tunnistamise kohta — väliskomisjoni.

2. Merimeestekodu seadus — üldkomisjoni.

3. Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadus — üldkomisjoni.

4. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiivil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollide kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

5. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

6. Linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude

tähtaegade muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni.

7. Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise, väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollide kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

8. Eraõppeasutuste seadus — hariduskomisjoni.

9. Valla- ja maakonna omavalitsuste sisetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maal asuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni.

10. Ajutise aleviseaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni.

11. Alevivolikogude valimise seaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni.

12. Maakonnanõukogude valimise seaduse muutmise seadus — omavalitsuse komisjoni.

13. Eesti käsitöö keskinstituudi põhikirja — hariduskomisjoni.

14. Kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni.

15. Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

16. Veneaegsete aktsiate ja osatähtede registreerimise seadus — üldkomisjoni.

17. Petseri ja Naroovataguste maade kinnisvarade kreposteerimise seadus — üldkomisjoni.

18. Tempelmaksu seadus — üldkomisjoni.

19. Nuhtlusseaduse § 359. muutmise seadus — üldkomisjoni.

20. Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

21. Väljamaalaste mahajäänud varanduste korraldamise seadus — üldkomisjoni.

22. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. täiendamise seadus — üldkomisjoni.

23. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus — sotsiaalkomisjoni.

4. A. Grimpel'i küsimine Vabariigi Valitsusele tööliste palgade asjus. A. Grimpel (tp) (loeb): Palun vastust järgmistele küsimistele:

1) Kas Vabariigi Valitsus teab, et tekstiiltööstuse tööliste palgaolud on Vabariigi Valitsuse ja tööstuse ettevõtjate kokkuleppe tagajärjel halvenenud?

2) Kas Vabariigi Valitsus astunud väärammu püüab parandada?

3) Kas on töökaitse komissaridele korraldused tehtud, et ettevõtjad töölistele rahas vähem tasu ei annaks, kui nad varem said?

4) Millal Vabariigi Valitsus asub tõeliselt tööliste palgaolude parandamisele?

5. A. Kärneri küsimine Vabariigi Valitsusele mõnede sõjaaegsete kahjude tasumise asjus. **A. Kärner** (stp) (loeb):

Kas vastab tõele, et Viru maakonnas maaomanikudele ilmasõja ajal ja käesoleval aastal sõjaväeliste ehitustega ja nende lõhkumisega kahju sünnitatud, missuguse kahju tasumisest nii rekviireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjon kui ka sõjaministeerium keelduvad? Mida kavatses Vabariigi Valitsus ette võtta õiglustatud kahjutasunõudmiste rahuldamiseks?

6. M. Adamson'i ja H. Elisson'i küsimine põllutöoministrile Rulli asunduse ehituskruuntide asjus ja põllutöoministri vastamine küsimisele. **M. Adamson** (stp) (loeb):

1) Mispärast on Rulli asunduses (Valga maak.) 1925. a. planeeritud ehituskruunid välja andmata jätetud sellepeale vaatamata, et paljudel krundisoovijatel ehitusmaterjalid juba kohale veetud?

2) Millal saavad need kruunid välja antud?

Põllutööminister **O. Köster**: Lugupeetud küsijaile, Riigikogu liikmetele, on mul au teatada, et ma sellele küsimisele juba kaks korda olen vastanud, üks kord rkl. Vommi ja teine kord rkl. Gustavson'i küsimise peale. Ette toodi üksikud juhtumised, kuid vastasin ehituskruuntide kohta ka üldse, ja kui lugupeetud küsijad vaataksid stenogrammist või ajalehest järele, saaksid nad ka vastuse. Pean veel kord tähendama, et ehituskruunid välja antakse — ma loodan kindlasti — 1. maist 1927. a.

7. O. Gustavson'i küsimine sõjaministrile kapten A. Mutli tegevasse kaitseväe teenistusse võtmise asjus. **O. Gustavson** (stp) (loeb):

Palun sõjaministrilt Riigikogu lähemal arupärimise-koosolekul vastust järgmistele küsimistele:

1. Kas vastab tõele, et kapten A. Mutli on reservis olles pankrottijäänud ärimehena kaaskodanikkudele palju varanduslikke kahjusid sünnitanud?

2. Kui ja, siis — kas tuleb kapten A. Mutli määramist reservist tegevasse kaitseväge mõista kui negatiivset või kui positiivset hinnangut ta teenete suhtes kodanlikul alal?

3. Kas kavatses sõjaminister ka edaspidi kaitseväge ohvitserkonna koosseisu sel teel täiendada?

8. O. Gustavson'i küsimine haridusministrile Tõstamaa koolijuhataja J. Karlson'i ametist vallandamise asjus ja haridusministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Millistel motiividel tõrjub haridusministeerium täitmast Riigikohtu otsust, millega tühistati haridusministri määrus Tõstamaa algkooli juhataja Jüri Karlson'i ametist vallandamise kohta ning anti küsimus haridusministeeriumile uuesti otsustamiseks?

2. Kas ja millal nimelt kavatses haridusministeerium Riigikohtu tähendatud otsust täita?

Haridusminister **J. Lattik**: Lugupeetud rkl. Gustavson'i küsimisele on mul au enese ja Vabariigi Valitsuse nimel järgmist vastata. Haridusministeerium ei tõrju täitmast Riigikohtu otsust 30. aprillist koolijuhataja J. Karlson'i asjus ja teatab, et tal võimalus puudub otsust täita. Haridusministeerium täidab Riigikohtu otsuse niipea, kui J. Karlson'i seletus temale saadetud küsimiste kohta ministeeriumi jõuab, mida aga tänapäevani ei ole saadud. (O. Gustavson, stp: Aga Teie ei olnud septembrikuus veel esitanud küsimist!)

9. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele haridusministri kohustetäitmise asjus ja Riigivanema vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Kas on Vabariigi Valitsuse arvates põhjendatud rkl. Aleks. Veiler'i süüdistused Riigikogu rahaasjanduse komisjoni „riigiasutuste koosseisu seaduse“ alamkomisjonis, et haridusministeeriumi töö selle tagajärjel tuntavalt kannatab, et haridusminister suurema jao oma ajast ära viidab väljaspool Tallinnat ega sellepärast mahti ei saa ametasjadega suuremat tegemist teha?

2. Kui on, siis — mis kavatses Vabariigi Valitsus ette võtta ülaltähendatud väärnähtuse kõrvaldamiseks ja haridusministeeriumi töö paremaks rakendamiseks?

3. Kas käib haridusminister Tallinnas ja väljaspool Tallinnat jutlustamas Vabariigi Valitsuse ülesandel või Viljandi pastorina iseenda algatusel?

Riigivanem **J. Teemant**: Lugupeetud rahvaesitused! Küsimistega esineda on kõigil rahvaesitajatel võimalik informatsiooni saamiseks nendel aladel, mis neid huvitab. Praegusel korral aga tarvitatakse seda niisugusel kujul, mis minu arvates lubatav ei ole. Küsimiste kohta maksab meil kodukorra § 95-as ettenähtud kord, mis ei luba küsimistes haavavaid ütelusi. Kui vaadata käesoleva küsimise pealkirja... (O. Gustavson, stp: Mis seal haavavat on?) muidugi, vaated võivad mitmesugused olla — siis sisaldab see pealkiri iseenesest juba haavavaid ütelusi. Kui härra Gustavson teisiti tunneb ja asjast aru saab, siis selle vastu on raske meil võidelda. Igaüks opereerib selle pagasiga, mis tal olemas. Kuid minu arvates on niisugusel kujul lubamatu esineda Vabariigi Valitsusele küsimisega. (O. Gustavson, stp: Härra Teemant, atesteerige Riigikogu juhatus, mitte mind.)

Edasi julgen ma selle peale tähendada, et meil on moeks saanud esitada küsimisi mitte siis, kui selleks tõsine tarvidus on. Mina aga arvan, et rahvaesitajad on parlamenti valitud mitte selleks, et niisugusel viisil aega viita ja võitlust pidada inimestega, kelle vaated teistsugused on. Siin on tarvis tõsist seadusandlikku tööd teha ja kõike seda kõrvaldada, mis soovitav ei ole loomuliku elu edendamiseks. (J. Voiman, stp: See ei ole vastus!) Kas Teie tõesti arvate, et härra Gustavson'ile, kes küsimisele alla kirjutanud, selge ei ole, et kõik need küsimused, millest küsimises räägitakse, asjaoludele ei vasta. Kui see aga nii on, siis ei ole minu arvates üldse mõtet peatuda üksikute faktide juures. Pean tõsist tähelepanu selle peale juhtima, et kui teie seda teed edasi lähete, siis teie Eestis ühtki inimest enam ei leia, kes valmis oleks valitsuse rasket koormat kandma, sest meil leitakse võimalikuks isikuid teatava sihilikkuse objektideks teha ainult sellepärast, et nende inimeste vaated ei ole kooskõlas teie vaadetega. Härra Gustavson, kui selle küsimise allakirjutaja ei oleks Teie olnud, vaid keegi teine tagapoolt, teie kõrvalolevast rühmast, mina ei oleks sellele üldse vastanud. Aga et Teie, härra Gustavson, teate, mis teete, siis olgu Teie tähelepanu vähemalt selle peale juhitud, et Teie oma mõtteseltsiliste keskel ei ole kedagi leidnud, kes valmis oleks olnud Teiega ühes käesolevale küsimisele alla kirjutama. Kui teie tahate, et meie asjalikult siin tööd teeme, et meie riigielu rappa ei läheks, siis peame meie oma olude peale vaatama ja sarnased abinõud kõrvale jätma, nagu praegune. Sellelt seisukohalt välja minnes on minu arvates härra Gustavson'ile päris selge, et neid asjaolusid, mis küsimise esimeses punktis ette on kantud, üldse olemas

ei ole. Sellepärast ei saa ka selle juures peatuda. Küsimise kolmanda punkti kohta võin seda öelda, et kellelgi ei ole õigust oma kaaskodanikku takistada sellel alal vabal ajal töötada, mis ta hingele vastab, ja kui kellelgi elukutse on kirikuteenistus ja ta tarvilikuks leiab sellel alal oma vaateid kuulutada, siis ei ole võimalik ka seda takistada. Minu arvates ei ole see sugugi halb, kui keegi tõsine kirikuteeneter on. Kui teie, härra Gustavson, oleksite läinud pühapäeval Pühavaimu kirikus olnud, oleksite Teie näinud, missuguse huvitusega seal jutlust kuulati ja kui suured hulgad seal oma hingele troosti ja kinnitust leidsid neis rasketes elutingimustes, milles neil elada tuleb. Ja Teie, härra Gustavson, ei oleks seal viibimine kahju teinud! Võib olla, Teie oleksite seal tagasi tulnud mitte sarnase Gustavson'ina, nagu Teie praegu olete, vaid hoopis teisena, ja võib olla Teie ei oleks siis sarnast küsimist esitanud, nagu see praegu arutamisel on. Nii siis on ka kolmas punkt ettepanud küsimises ilma igasuguse aluseta.

10. L. Johanson'i, H. Elisson'i ja M. Adamson'i arupärimisettepanek Vabariigi Valitsusele Laius-Tähtvere riigirentnikkude maarendi asjus.

(Arupärimisettepaneku tekst:

„1905. a. andis Vene valitsus Laius-Tähtvere valla maata elanikkudele kroonu metsaraiesmikust ja samblasoorabast 15 tiinu suurused krundid kasutamiseks. Need krundid koosnevad suuremalt jaolt kahest osast: 5 tiinu kõrgemat metsakännustikku ja 10 tiinu männiku raba.

Rentnikud, kellele mõni vakamaa kõrgemat ja kuiva maad krunti juhtus, on kände ja kiva välja kangutades mõne vakamaa osa suutnud põldu teha, hooned ehitanud, ja seal, kus see vähegi võimalik, heinamaad teinud. Kellele aga krunt kesk raba juhtus, kus ainult kidurad männid, sammal ja pilliroog kasvab, need ei saa üldse oma rendikrunti kuidagi kasutada. Et kulukaid maaparandustöid läbi viia, selleks on rentnik-töölise jõuetu, temal puuduvad tarvilikud sajadtuhanded. Valitsus kasvatab neil kruntidel metsa.

Et nende kruntide maa-ala väga vilets, kohati kõlbmata, määras Vene valitsus läbi-segi igale krundile paari rubla ümber renti, mida Eesti valitsus mõnesaja marga peale arvas. Käesoleva aasta kevadel sai nende krundide rentnikkude rendilepingu aeg täis, tehti kuueaasta rendilepingud, arvates 1926. a. 1. maist, rent tõsteti 10-kordseks ja nõuti poole rendi suurust tagatist. Nii on Laius-Tähtvere riigirentnikkudel, ilma maade hindamata, renti

1000% võrra kõrgendatud samal ajal, kus mujal vähendatakse 20% võrra.

Tagajärg: Isegi need rentnikud, kellel kuiv maa krundis ja põldu võisid teha ning hooned ehitada, on oma tööst-vaevast pettunud: krunt ülespidamist ei võimalda, lähidalt teenistust ka leida ei ole. Mitmed on juba ära kolinud, senist tööd ja vaeva ühes krundiga maha jättes. Rendi 1000-protsendiline tõstmine paneb ka teistel hinge kinni.

Sellepärast pöörame Vabariigi Valitsuse poole alljärgnevate küsimistega:

1) Kas ja missugustel põhjustel on Laius-Tähtveres Metsaküla riigimaa rentnikkude renti uute rendilepingute tegemisel kümnekordseks tõstetud, ilma maa uuesti hindamata?

2) Kas kavatses Vabariigi Valitsus Laius-Tähtvere riigi rendimaid ümber hinnata ja renti revideerida?

Tallinnas, 8. nov. 1926. a.

L. Johanson (Allkiri).

H. Elisson (Allkiri).

M. Adamson (Allkiri.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Rabade ja soode vahelt, eemal raudteest ja linnast, otsitakse üles vaene Laius-Tähtvere kehvik, väikemaapidaja; kehvikud, kelle peale on halastatud omalajal Vene tsaariajal, ja hakatakse neid kui prussakaid seinaprao vahelt välja kõrvetama, ilma et ministeeriumil mingisugust ülevaadet oleks Laius-Tähtvere väikemaapidajate olukorra kohta. Ilma et ta hindaks neid maid ja hindaks neid kohapidamisi, lisatakse renti juurde mitte vähem kui 1000% selleks, et hinge kinni panna väikemaapidajail. Ja seda tehakse sel ajal, kus välja kallatakse riigi küllusesarvest toetusi, sel ajal, kui need asunikud, kes koonduse ridadesse kuuluvad, saavad rendialandust. (Põl-lutööminister O. Köster: Ei ole vahet tehtud.) Sel ajal hakatakse väikest kehvikut maksudega üle koormama, kui kavatsusi tehakse, kuidas riigi tuludest maha kustutada 88 miljonit, mis on tulumaksuna seni sisse võetud, ja teiselt poolt kavatsusi tehes, kuidas veeretada see 88 miljonit nende kõige väiksemate inimeste peale, Kui niisugune asi sünnib, kuidas seda nimetada? Vist oli Jaan Tõnisson see, kes „Postimehes“ kirjutas „saama hinge-elust“. „Saama hingeelu“ on rahuajal vist sama, mis sõjaajal „soomuse tegemine“. Viimane sünnib väikeses ulatuses, kuna see „saama hinge-elu“ sünnib praegusel ajal suures maastabis. See sünnib meie riigi varasid kiskuma ühele kihile ja allapoole rohkem vaesema rahva elu, nii linnas kui maal, muuhulgas ka Laius-Tähtvere kehvikute olukorda, nii et need inimesed

kohtadelt lahkuma peavad, ilma et nad teaksid, kus neil võimalik edaspidi peavarju saada. Peab ütleva, meie rahva tulevikust ei ole hoolitud. Nii trotsvalt ei ole meie rahva töölisklassi ja kehvikute huvisid kunagi puudutatud, kui seda on teinud praegune valitsus oma agentide kaudu. Vist on seda põhimõtet, mida härra Riigivanem on üles seadnud — ei arvesta töölisklassi esitajatega — hakatud väiksemate poolt veel piltlikumalt tõlgitsema, kui härra Riigivanem seda on mõelnud. Et see tuleks meie riigile, selle juures ma kahtlen. Ja ükskord teie tulete äratundmisele, et niiviisi rahvaga ümber käia ei tule. Laius-Tähtvere kehvikute rendi kõrgendamine on üks väike tilk, üks väike näide sellest tegutsemise-pärlite reast, millega hakkama on saanud praegune valitsus, kes on teinud oma senistest väikestest punktidest kõrged lennud.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Arupärimist on toetanud 38 Riigikogu liiget, seega on arupärimine vastu võetud.

11. Vabariigi Teedeminister Valitsuse vastamine rkl. B. A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Esitatud küsimise peale on **Eilman'i küsimisele ülesõidukoha vahtide asjus.** mul au järgmist raudtee peadirektori seletust ette kanda:

1) Tallinna 9. (sadama) piirkonna ülesõidukoha vahtide poolt teedeministri nimele antud palvekirjas tähendatud küsimused — palgakõrgenduse ja lühema teenistusesoleku aja nõudmises — olid ühes raudteeteenijate üldise palgaastmete jaotusega arutusel raudteevalitsuse koosolekul 9. ja 10. juunil 1926. a., kust osa võttis ka teenijate kutseühingu esitaja, kuhu kuuluvad ülesõidukoha vahid. Sel koosolekul said kutseühingu esitajad täieliku seletuse ja vastuse teenijate poolt antud palvete ja märgukirjade peale — seeguseid oli antud mitme kutseühingu poolt —, mispärast erilist kirjalikku vastust enam tarvilikuks ei peetud.

2) Sadama piirkonnas kuulub üks ülesõidukoht I järku, teised 10 — II järku. Esimese järgu ülesõidukohal — Uue-Sadama tänaval — on kolm vahti: 2 päeval ja 1 öösel; kõigil teistel ülesõidukohtadel on 2 vahti kahes vahetuses, peale Uue-Hollandi tänava, kus on 4 vahti kahes vahetuses.

3) Kui juhtumisi on olnud, et ülesõidukoha vahid on lund lumerongile laadinud, siis võib olla, et neid on palutud seda teha; kohustatud selleks tööks ei ole nad mitte: lumerongidel on laadimiseks omad töölisid kaasas.

4) Remont ülesõidukoha putkades tehakse

tee- ja ehitusteaoskonna ülemate korraldusel; tähtaega selleks, kui kaua aja pärast peab remont tehtama, määratud ei ole, vaid seda tehakse tarviduse kohaselt ja selles ulatuses, kui seda võimaldab vastav krediit.

Juhataja **M. Martna**: Et kaubandus-tööstusminister praegu kohal ei ole, siis jääb vahele päevakorra-punkt 9 — Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele Kohtla-Järve põlevkivitööstuses valitsevate korratuste asjus. Sellele arupärimisele vastab kaubandus-tööstusminister kas tänase koosoleku jooksul või järgmisel koosolekul.

12. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i, A. Kärneri ja J. Vainu arupärimisele okupatsiooniaegsete võõrandamislepingute ebaseadusliku tunnustamise kohta Uulu-Surjus.

Põllutööminister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl.-te Gustavson'i, Kärneri ja Vainu arupärimise-ettepaneku peale okupatsiooniaegsete võõrandamislepingute ebaseadusliku tunnustamise kohta on mul au järgmist vastata:

Maaseaduse § 4. tühistas kõik ostu-müügi lepingud, mis tehtud pärast 12. juulit 1917. a. ilma seadusliku kreposteerimise loata. Kõik muud võõrandamislepingud, see on:

a) kinkimise ja vahetamise lepingud, b) ostu-müügi lepingud, mis sõlmitud kuni 12. juulini 1917. a. ja d) seadusliku kreposteerimise loa alusel pärast 12. juulit 1917. a. kuni 25. oktoobrini 1919. a. sõlmitud ostu-müügi lepingud jäävad jõusse ja lepinguosalistel jäi õigus riigilt, kui vormilikult maaomanikult, omandatud objektide eraldamist ja kinnistamist nõuda. Sellega ei käinud tähendatud kategooriatesse kuuluvad maa-alad maaseaduse alla ja ei kuulunud riigile ülevõtmisele.

5. juuni 1925. a. maaseaduse muutmise ja täiendamise seadusega on tunnustatud teatud kitsendustega maksvaks ka need lepingud, mis maaseaduse § 4. tühistas, see on, mis tehti ilma seadusliku loata.

Ülaltähendatud asjaoludel on põllutööministeerium Saksa okupatsiooniaegseid lepinguid tunnustanud:

1) Endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja M. Reinik'i vaheline ostu-müügi leping Soobiku nr. 1 kohta.

2) Endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja Jaan Johanson'i vaheline ostu-müügi leping Kose talu kohta.

Mõlemad ostu-müügi lepingud on sõlmitud 17. okt. 1918. a. kreishauptmanni loa alusel 15. okt. 1918. a. Kreishauptmanni luba tuleb seaduslikuks pidada ja seega on leping maaseaduse § 4. järgi jõusse jäänud.

Ka kohtuministri seletuse järgi 13. aprillist 1925. a. nr. 1963 ei ole maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nende lepingute maksvuse suhtes muudatusi toonud, see on § 4. mitte muutnud, vaid täiendanud. Valdamise ja pidamise momendid, mis ette nähtud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 5., tulevad kohandada nende lepingute kohta, mis tunnustamist leiavad sama seaduse alusel.

On tehtud maadevahetuse leping endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja Hendrik Lilienthal'i vahel — 30. V 1918. a., siis maadevahetuse leping endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja Tõnis Tamman'i vahel 6. VI 1914. a. ja maadevahetuse leping endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja Jaan Pulga vahel 6. VI 1918. a., maadevahetuse leping endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja August Johanson'i vahel 30. V 1918. a. ja veel maadevahetuse leping endise Uulu-Surju mõisaomaniku ja Mihkel Juutikas'e vahel 30. V 1918. a., kuna maaseaduse § 4. vahetamise lepinguid tühistanud pole, siis kuuluvad need lepingud täitmisele, see on vahetusobjektina olevad mõisa maatükid mõisast lahutamisele ja talumaad mõisamaade külge liitmisele.

Et maatükid riigi valdamisele üldse võetud ja nende pidajatega lepingud sõlmitud, seda kahtlemata õigeks pidada ei saa, kuid arvestades tolleaegsete oludega, millistel mõisamaad 1920. a. üle võtta tulid, on eksitused arusaadavad.

Põllutööministeeriumil on kavatsus edaspidi väljaantavate maade arvel müüdid taludel asuvatele rentnikkudele maasaamist võimaldada.

Mis puutub Jüri Stern'isse, siis on tema arvatavasti see, kes siiamaani Soobiku kohta pidanud. Kuid tema on ka maakonna valitsuse otsusega, kui sõjas langenud poja Andrei isa, maasaajaks määratud ning temale Uulu-Surju asundusest krunt nr. 1. antud. Tähenab, Jüri Stern tahtis sisuliselt kasutada kahte kohta.

Juhataja **M. Martna**: Palun teatada, kas arupärijad vastusega rahuldatud on.

O. Gustavson (stp): Arupärimisele allakirjutajate nimel teatan, et meie vastusega rahuldatud ei ole. Teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimise-koosolekul.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Arutamisele tuleb vahelejäädud päevakorrapunkt.

13. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele Kohtla-Järve põlevkivitööstuses valitsevate korratuste asjus.

Kaubandus-tööstusminister **K. Kornel:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastuseks Eesti tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele Kohtla-Järve põlevkivitööstuses valitsevate korratuste asjus on mul au Vabariigi Valitsuse nimel järgmist seletada:

Punkt 1-se kohta: „Riigi Teatajas“ nr. 187/188 — 1925. a. avaldatud riigitöölise ühekordse palgalisa seaduse § 3. järgi ei ole see seadus maksev oma põhikirja alusel töötavate ja põllumajanduslikkude ettevõtete kohta, järelikult ka mitte riigi põlevkivitööstuse kohta. Sellegi peale vaatamata maksis riigi põlevkivitööstuse juhatus tööstuse nõukogu ja Vabariigi Valitsuse nõusolekul ja kinnitusega nii 1925. a. kui ka käesoleva aasta kevadel kõigile töölistele, kes tähtpäevadeks, 15. dets. 1924. a. ja 26. märtsiks 1926. a., vähemalt 6 kuud vahet pidamata riigi põlevkivitööstuse teenistuses on olnud, ühekordset palgalisa à Mk. 2.000 igapähele.

1926. a. palgalisa on makstud riigi põlevkivitööstuse nõukogu otsuse põhjal 28. apr. 1926 a. kokku 427 palgalisa saama õigustatud töölistele 25. juunil 1926. a.; maksmata on palgalisa 53 töölistele, kelle õigus palgalisa peale pärast väljamaksmise tähtaega selgunud on; riigi põlevkivitööstus ei lugenud nimelt vahet pidamata teenistuseks tööliste 6 kuud kaevandus-töölise nimekirjas seismist, kus tööline suurema osa ajast mujal kodustel töodel, nagu asunikud ja talunikud, eratöödel olla, turul kaubelda jne. võis, vaid nimekirja täiendamine sündis tõenduste esitamisel tööliste poolt, et tema haiguse või muul mõjuval põhjusel takistatud oli vahet pidamata kaevandus-tööl käimast.

1925. a. palgalisa on kõigile täielikult välja makstud.

Punkt 2-se kohta: Töötavatele vangidele riigi põlevkivitööstus midagi võlgu ei ole ega võigi olla, sest tööstus vangidega isiklikult mingisuguses tööandja vahekorras ei ole; riigi põlevkivitööstusel on Narva vangimajaga leping sõlmitud põlevkivi väljavõtmise tööde peale; vangimaja saab tasu väljavõetud kantsüldade pealt, ja kuidas või kuipalju vangimaja vangidele maksab, ei ole riigi põlevkivitööstusele teada. Tehtud töö mõõtmine ja vastuvõtmine sünnib nii nagu kõigil Kohtla töölistelgi 2 korda kuus; aja jooksul 1. I 26. kuni 1. X 1926.

on Narva vangimaja tööde eest teeninud 3.501.400 marka, sellest rahast kätte saanud esitatud arvete järgi 2.514.782 marka, välja maksmata on ümmarguselt 1.000.000 marka. Töö eest tasumaksmine on sündinud ja sünnib praegu täielikult kokkuleppel töövõtjaga — Narva vangimajaga.

Punkt 3-a kohta: Arupärijad ei too ette mingid tõsiasi, mis õigustaksid nimetada korteritekorraldust kaevanduses „täiesti lubamatuks, mis töölistele majanduslikult kui ka tervislikult raskusi sünnitab.“ Tõsiasiad räägivad just vastuoks sellest, et kaevanduses tööliste elamute eest eriti hoolt kantakse. Kui 458 perekonnatöölisele — Kohtlas — on 301 korterit 2118 ruutsülla pörandapinnaga ja 673 vallalisele töölistele 88 korterit 771 ruutsülla pörandapinnaga, ja hulk vallaliste korterid on varustatud sellejuures mitte ainult mööbliga, vaid ka voodipesuga ühes talituse ja pesupesemisega, siis peab tunnistama, nagu seda ka kõik teinud on, kes tööliste elamuid teisel riigi põlevkivitööstuses olevate korteritega on võrrelnud, et korteriolud siin paremad on kui mujal.

Punkt 4-da kohta: Arupärijatel on sedavõrd õigus, et viimasel ajal on ette tulnud mõni juhtumine, et palgamaksmine on mõne päeva viibinud. „Alatiseks“ nähteks seda tembeldata puudub aga faktiline alus. Maksuviivituse põhjuseks oli vabade rahasummade puudus, mis esile kutsutud ühelt poolt suurte kuludega, nimelt tööliste elamute soetamise ja paranduse alal, ja teiselt poolt viivitusega müüdüd põlevkivi eest raha saamisest, mille põhjuseks osalt ka Kohtla jaama kaalu korduv mitmepäevaline rike oli, mis ei võimaldanud päeva pealt kauba kaalu kindlaks teha ja sellejärele kaubasaajatele arveid esitada.

Mis puutub protsendimaksmissesse viivituspäevade eest, siis pole töölistes sarnase protsendimaksu nõudmisega esinenud. Oleks see sündinud, oleks põlevkivitööstus neid ka maksnud.

Kui arvesse võtta, et töölistes soovikorral tehtud töö arvel avansse rahas ja kaevanduse kauplusest kaupa saavad, kusjuures töölistelt ettevõetud summade pealt protsente ei võeta, kompenseeruvad need mõnepennilise protsendi nõuded ka täiesti.

Punkt 5-da kohta: Töölistel tuleb valida: kas üldse mitte palka — tshekkide näol — ette võtta, või aga alluda kontrollile, mis kuritarvituste võimaluse ära võtab. On ju tegelik elu näidanud, et lihtsustatud tshekkide väljandmise kord pettusi ja tööstusele — ja ühes riigikassale — kahjutegemist võimaldab; sellepärast pole tööstuse juhatus õigustatud liht-

salt tööliste hõlbustuse eesmärgiga kontrollist loobuma.

Punkt 6-da kohta: Surveavaldust tööliste organiseerimise vastu, mis arupärijate tõenduse järgi järjekindlaks harjumuseks olevat saanud, ei ole Vabariigi Valitsuse andmete järgi olnud.

Pea tarvilikuks ära märkida seda, et valitsus ei leia midagi laituseväärilist arupärijate poolt tsiteeritud Kohtla kaevanduse juhataste teadaandes, mis töölistele südame peale paneb selle sideme, mis nende saatuse ja heakäikuga ja põlevkivitööstuse edu vahel on. Ja selle juures töölistele antav hoiatus on täitsa seadusepärane, sest tööandjal on õigus töölist töölt põhjusega teatavaks ajaks ärajäämise jne. eest lahti lasta, mis muidugi kõige karmim abinõu tööliste vastu on.

Samuti on õigus töölisti lahti lasta ka salaviinamüümise ja määratseva joomise eest, mida ka on mõnel juhtumisel tehtud, et teisi töölisti hädaohtu eest hoida.

Kokkuvõttes peab üttelema, et Kohtla-Järve riiklikus põlevkivikaevanduses korratuse ja väärnähtusi, mis „kauemat aega aset oleksid leidnud“, nagu arupärijad tõendavad, pole olnud. Palgamaksu viivitus oli lühikese aja nähtus, tingitud möödapääsemata ja tööstuse juhataste ärarippumata põhjustest. Teistes tööstustes juhtub sarnane viivitus praegusel rahavaesel ajal palju sagedamini.

Valitsus ei leia sellepärast ka mingit põhjust kedagi riigi põlevkivitööstuse juhtijatest ei karistada ega vallandada.

A. Grimpel (tp): Eesti tööliste partei Riigikogu rühm ei ole kaubandus-tööstusministri vastusega rahuldatud. Teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimise-koosolekul.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Klesment'i, J. Vainu ja J. Voiman'i arupärimisele Narva kasarmute remonttöödel tööliste palga mitteväljamaksmise asjus.

Sõjamineister **J. Soots:** Lugupeetud rahvasaadikud! Vabariigi Valitsuse nimel on mul au arupärimise peale vastata järgmist.

Arupärimise punkt esimeses küsitakse, kas on Vabariigi Valitsusel teada, et sõjamineisteriumi tööde ettevõtjal Polivanov'il on töölistele 380.000 mk. palgade arvel võlgu. Vastus selle küsimise peale on eitav. Küll on Vabariigi Valitsusele teada, et omalajal tööde ette-

võtja Polivanov töölistele võlgu on jäänud, ja veel suuremas summas, kui arupärijad on ette toonud. Sõjamineisterium on aga järk-järgult selle võla töölistele välja maksnud, niihästi töö eest saadaoleva raha arvel, kui ka kautsjoni arvel. Viimane summa on 6. novembril s. a. saadetud töökaitse komissari kätte palgade väljamaksmiseks.

Teises punktis küsitakse, mispärast sõjamineisterium ei ole vastavalt Vabariigi Valitsuse otsusele lepingusse sisse võtnud tingimist tööliste palgade korralikult tasumise asjus. Selle peale vastan: lepingus Polivanov'iga on sisse võetud niisugune tingimine ja selle järeldusel oli võimalik olnud palgad välja maksta.

Kõige selle järeldusel langevad teised küsimised nüüd ära.

J. Klesment (stp): Härra sõjamineistri seletustest selgub, et pärast meie arupärimise vastuvõtmist on palgad Narva kasarmute remonttööde töölistele tasutud, kuigi 3 kuud pärast ettevõtja tagandamist korratuste pärast. Vastavalt Vabariigi Valitsuse otsusele peaksid aga riigiasutused igal summade väljamaksmisel kontroleerima, kas töölistes oma palga õigel ajal kätte saavad. Et aga käesolev arupärimine kaasa on aidanud, et töölistes nüüd lõpuks palga kätte on saanud, võivad arupärijad valitsuse vastusega rahuldatud olla. Ühtlasi avaldame lootust, et valitsus edaspidi kindlalt hoolt kannab, et tööliste palgad riigitöödel korralikult välja maksetakse.

Juhataja **M. Martna:** Et arupärijad rahuldatud on, loen arupärimise lõpetatuks.

15. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele tööpuiduse vastu võitlemise asjas.

Töö-hoolekandeminister **O. Tief:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ettepanud arupärimisele on mul au Vabariigi Valitsuse ülesandel järgmist vastata: Punkt 1. Töörõhude andmete järgi ületab meil suvel tööpakkumine töönõudmise ja talvel ümberpöörduvalt. Nii oli

töörõhude Tallinnas, Tartus ja Narvas kokku registreeritud juulikuu jooksul 1926. a. töönõudmisi 805 ja tööpakkumisi 1269. Seega tundus terav tööliste puudus. Hoopis teist-sugust pilti pakuvad 1. novembri kokkuvõtte. Nende järgi oli töönõudmisi meeste peale 990 ja naistöolistele peale 1052. Aga tööpakkumisi oli 875 — kõik metsatööde peale. Järelikult oli meestööliste töönõudmine enam-vähem kaetud, kuna naistöolistele tööpaku-

mised puudusid. Naistöolistest oli perekonnatoitjaid 387, nendest tööta alla 1 kuu 246, tööta üle 1 kuu — 99 ja kes ei ole varem töötanud — 17. Iseseisvaid üksikuid naistöolisi 505, tööta alla 1 kuu — 327, tööta üle 1 kuu — 183 ja kes ei ole varem töötanud — 20. Niisuguseid inimesi, kes osaliselt teiste poolt ülevalpeetavad oli — 160, neist tööta alla 1 kuu — 83, tööta üle ühe kuu — 70 ja kes ei ole varem töötanud — 7. Kokku naistöötatoolisi 1052, nendest neid, kes on tööta alla 1 kuu — 656 või 62%, neid, kes on tööta üle 1 kuu — 352 või 34% ja neid, kes ei ole varem töötanud — 44 või 4%. Töötaoleku aeg on märgitud tööotsijate eneste sõnade järgi ja on küllalt tõenäollik. Nendest andmetest järgneb, et kõige halvemas olukorras on 352 naistöolist, nendest 99 perekonnatoitjat, kes üle kuu ilma tööta on olnud. Välistöödelt vabanemise tõttu halveneb see pilt edaspidi, nagu kõige viimased töøbörside andmed näitavad. Nii oli eile õhtul töötatoolisi registreeritud kokku 2956, nendest Tallinnas 1284, Tartus — 1300, Narvas — 372. Tööpakkumisi kokku 1087. Nagu näha, on Tallinnas töötatooliste arv veidi vähenenud, 10 päeva jooksul 2 inimese võrra. Töötatooliste arvu kasvamist on märgata peaaeglikult Tartus ja osalt ka Narvas. Neil põhjustel leiab Vabariigi Valitsus tarvilikuks korraldada hädaabitöid töötatoolistele, kes ilma kõrvalise abita läbi ei saa. Olemasolevate krediitide piirides on vastavad korraldused tehtud, nimelt Tallinnas, kus abitarvidus kõige suurem, on lubatud hädaabitöid juba alustada I kategooria naistele ja ka neile II kategooria naistele, kes vähemalt 1 kuu ilma tööta olnud. Esialgu on lubatud tööle võtta raudteetammi töstmise juurde 200 naist ja linnavalitsuse õmblustööde juurde 100 naist. Seda arvu suurendatakse tarviduse järgi. Samuti lubatakse edaspidi hädaabitöid alustada riigi arvel ka teistes linnades, kui selle järgi tõsine tarvidus tõuseb. Esialgsed korraldused peavad loomulikult tegema omavalitsused ise. Eestkätt tundub peale Tallinna abitarvidus Tartus, kus 1. novembril oli tööta 478 naist, nendest üle ühe kuu tööta 49 perekonnatoitjat. Väliste tööde muretsemine viimastele on raskendatud, sellepärast tuleb neile esialgset abi anda hoolekande korras omavalitsuse summadest, mis nende arvu silmas pidades raskusi ei või sünnitada. Detsembrikuust alates, kui selgub suurem tööpuudus, tuleb ka Tartus hädaabitöid riiklikkude krediitide arvel alustada.

Kokkuvõttes tuleb olemasolevate andmete järgi tänava talvel tööpuudus samas ulatuses, kui läinud aastal, kuna tööstusetooliste arv ei ole vähenenud. Nimelt oli järevalve all

olevais tööstustes 1. juulil 1925. a. 48.008 ja 1. juulil 1926. a. 48.388 töolist. Hiljemad andmed ei ole täielikud, kuid lasevad oletada, et ei tule tuntavaid muudatusi eeltoodud suhetes. Töötatooliste arv 1. novembriks teeb tööstuslikkude tööliste üldarvust välja 5,2%. Kuna tööstusriikides loomulikult töötatooliste arvuks — tööreserviks — loetakse 3% üldisest tööliste arvust, ei tule Eestis valitsevat tööpuudust erakorraliseks nähteks lugeda, seda enam, et protsentide väljaarvamise juures põllutoolisi, kelle üldarv on umbes 70.000, arvesse ei ole võetud, olgugi et töötatooliste hulgas suur protsent põllutoolisi on ja nimelt 1. novembriks Tallinnas 189 registreeritud põllutoolist 1025-st, Tartus 306—835-st ja Narvas 58—182-st, seega 553 põllutoolist 2042 töolisest, see on 27%. Põllutoolisi arvesse võttes on registreeritud töötaoleku protsent alla kahe.

Tänavuaastased hädatööd algasid veidi varem, kui läinud aastal — detsembri algul, — peaaeglikult sellepärast, et maa välistööd tänava varem lõppesid. Kuna praegustest krediitidest ei jätku hädaabitööde korraldamiseks pikemaks ajaks, on täiendavate krediitide kalkuleerimine teedeministeriumis käsile võetud. Läinud aastal makseti hädaabitöödel päevas Tallinnas meestele 160 marka, naistele 130 marka, mujal 150 ja 120 marka, selle peale vaatamata, kas tööd tehti tükiviisi või päeviti. Tänavu aasta on tööpuuduse vastu võitlemise komisjon tarvilikuks lugenud maksta päevatoolistele meestele Tallinnas 140 mk. ja naistele 120 marka, mujal 130 ja 110 marka, tükitoolistele vastavalt 160 marka ja 130 ning 150 ja 120 marka, see on nagu eelmiselgi aastal.

Motiiviks oli: esiteks tarvidus soodustada tükitööd tööviljakuse tõstmiseks ja järevalve hõlbustamiseks; teiseks arvestamine muudel töödel maksetavate palkadega. Hädaabitööd kuuluvad hoolekande abi liiki. Viimane ei või põhimõttelikult tõusta hariliku töötasu kõrguseni. Sellepärast on palgad veidi vähem määratud tööstuses tarvituselevõetud alam-määradest. Niisugustel töödel, nagu aiatöö, õmblustöö, puhastustöö, makseti suvel töøbörside andmete järgi tegelikult vähem, kui hädaabitöödel. Igatahes loeb valitsus tarvilikuks, et hädaabitööd ei pakuks niisuguseid soodustusi, mis inimesi ära meelitaksid teiste tööde juurest või hoiaks tagasi harilikkudele talvetele töödele minemast

Tööpuuduse vastu kinnitamise seaduse väljatöötamisele asuti juba eelmise valitsuse ajal. Kuid sellejuures selgus raskus, mis selle seaduse meie oludes kasutuks ähvardab teha tööpuuduse vastu võitlemisel. Nimelt ei ole meil üldist tööpuudust, vaid talvine töö-

puudus, mis on tingitud suurel määral meie peatöö — põllutöö — sesoonilisest iseloomust. Sesoonitöölise suhtes aga on raske kinnitust teostada sellepärast, et neid võimatu on täpselt registreerida ja nende palgaolusid kontroleerida. Pealegi ei ole neid töölisi koguni mõtet kinnitada, kelle kohta ette teada on, et nad teatud aja aastas ilma tööta peavad olema. Kinnitada võib ainult niisuguste nähtuste vastu, mille kohta teada ei ole, millal nad tulevad, nagu: haigus, rahe, juhuslik tööpuudus, jne. Sellepärast on koguni Venemaal sesoonitöölised tööpuuduse kinnituse alt välja jäetud.

Teiste töölise suhtes on võimalik tööpuuduse vastu kinnitust läbi viia, nagu seda on tehtud mitmes riigis, nagu Soomes ja Poolas. Valitsus ei ole põhimõttelikult selle vastu, kuid, nagu juba tähendatud, leiab, et sel seadusel meie oludes suurem praktiline tähendus puudub. Sellepärast ei leia valitsus otstarbekohaseks ennast siduda mingisuguste tähtsate nimetatud seaduse Riigikogule esitamise suhtes.

Juhataja M. Martna: Kas arupärijad on vastusega rahuldatud?

L. Johanson (stp): Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel teatan, et vastus meid ei rahulda ja teen ettepaneku, kohe läbirääkimisi avada.

Juhataja M. Martna: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma kirjeldasin arupärimise põhjendamise juures juba seda seisukorda, kuhu on sattunud tööpuuduse tagajärjel hulk kodanikke. Kui arupärimise peale vastas nüüd härra tööhoolekandeminister, siis oleks tulnud arvata, vähemalt võis arvata, et härral töö-hoolekandeministril, kelle kätte kõik need andmed kokku tulevad, on ka täielik pilt selle kohta, missugust kuju meil tööpuudus kannab. Seda kahjuks härra töö-hoolekandeministri seletustest järeldada ei saa. Härra töö-hoolekandeminister on liiga kinni needitud oma rohelise laua külge ja sellepärast on tal kaugemale vaatamine väga raske, nähtavasti isegi võimatu. Härra tööhoolekandeminister tahab tulla tõendama, et meil tõsist tööpuudust üldse ei ole. See on õieti väide, mida meie oleme harjunud kuulma seal poolt, kus seletatakse, et Eestis ei ole üldse töölisklassi olemas. Ühel töökaitse komisjoni koosolekul püüdis ju härra Toomel seletada, et Eestis töölisi üldse ei olevat. Niisuguseid arvamisi võime küll kuulda väikse-

mate vendade suust, aga ühe ministri suust, keda ma harilikult suuremaks vennaks pean, tundub see ebakõlana. Härra töö-hoolekandeminister toetab ennast tööbörside andmetele. Tööbörside andmed ei paku aga tööpuudusest selget pilti järgmistel põhjustel: 1) tööbörside võrk ei ole tarvilikult korraldatud, kuigi vastavad konventsioonid on rahvusvaheliselt vastu võetud, et tööbörside võrk loodaks ka maal; 2) tööbörsides kõige rohkem registreerub vast 20% tööpuuduse all kannatajaist, nii et pilt, mida pakub tööbors, kes usalduse oma vastu on kaotanud, ei ole selge. Kõik töölised, nimelt oskustöölised, ei ole siiski tööbörside kaudu tööd saanud, nende kaudu saavad tööd harilikult lihttöölised, nagu metsa-, mulla- jne. töölised. Järelikult ei saa tööbörside andmeid selle küsimuse otsustamisel arvesse võtta. Tööpuuduse hindamisel tuleb võtta arvesse ka meie rahva üldine majanduslik seisukord. Rahvas on järjest vaesemaks jäänud, tema palk ei ole suurenenud, vaid vähenenud. Tagajärg on see, et tööpuudus annab end teravamalt tunda, kui kunagi varem. Härra tööhoolekandeminister tunnistab, et naised on meil tänapäev õige raskes seisukorras. Ma lisaksin juurde — nad on meeleäraheitlikus seisukorras, iseäranis need naised, kes omale ja lastele eluülespidamist peavad teenima, kellel mehi ei ole ja kes väikseid lapsi peavad kasvatama. Need on praegu nii viletsas seisukorras, et siin õige radikaalsed abinõud tulevad tarvitusele võtta, et nende olukorda veidigi parandada.

Siis edasi. Härra minister ütleb, et hädaabi-töid on juba korraldama hakatud, kuid tegelikult ei ole see nii. Härra minister arvab, et omavalitsused ise peavad siin algatajateks olema ja esialgseid korraldusi tegema. Kuidas aga saavad omavalitsused seda teha, kui neil selleks summad puuduvad? Meie omavalitsustel ei ole, iseäranis nüüd, kus haigused laiali lagunenud, hoolekande summasid ega ka mingisuguseid teisi summasid, millega neid ülesandeid täita. Nii ei saa omavalitsused mingisugust algatust oma peale võtta. Kui nad seda tegema peavad — ja see on tarvilik — peavad need summad tulema riigikassast. See on paratamata. Härra minister ütleb, et hoolekande korras antakse hoolekande summadest abi neile töölisele, kes raskes seisukorras. On aga teada, et neil, kellel on kohustatud abiandmine ministereiumi poolt, on seda vähenatud ja on ära võetud tervel real omavalitsustel abiandmiseks antavad summad. Härra minister trööstib end sellega, et meil mingit iseäralikku tööpuudust ei ole, et see on harilik nähtus. Sedasama ütles härra minister ka külgehakkavate haiguste, näiteks sarlaki kohta,

aga täna näitavad andmed, et sarlakitaud on väga laiali lagunenud ja et meil $4\frac{1}{2}$ tuhat last koolist puudub. Nii trööstib end ühiskondlikkude raskuste puhul härra töö-hoolekandeminister. Sellel trööstimisel aga ei ole mingisugust mõtet, sest et asja tuleb ikka võtta nii viisi, nagu ta tõepoolest on, ja tulevad abinõud selle parandamiseks tarvitusele võtta. Ka palkade vähendamisel töötatöölisele hädaabitöödel ei ole põhjust, sest hädaabitööd ei ole meil õieti muud, kui need tööd, mis linna ja maakonna omavalitsustel varem või hiljem harilikus järjekorras oleksid tulnud ära teha. Neid töid on tehtud isegi teatud tuluga, hädaabitööd on odavamad tulnud, kui tööd, mis harilikus korras tehakse. Nii et see põhjus, nagu oleks siin mingisuguse armuanniga ja hoolekandega tegemist, langeb ära. Vahepeal on elukallidus tõusnud, aga mitte langenud. Ja kui elukallidus tõuseb, siis vajavad töölisperekonnad enam palka kui enne, sest vahepeal on nende palga ostujõud vähenenud. Härra töö-hoolekandeminister tähendab, et hädaabitöö võrdub hoolekandele. Sarnane arvamine on täiesti ekslik. Ei vaja ju töölised ei hädaabitööd, ei hoolekannet, vaid teie ülesanne on hoolitseda, et inimestel oleks loomulikku tööd. Siin on sellest juba küllalt kõnelnud, et tervendamine oleks tarvilik, kuid sellele küljele on liig vähe tähelepanu antud, ei uurita meie tööstuse seisukorda ja ammugi ei leita siis teid, kuidas seda tervendada. Ka teisel alal ei näe ma mingisugust majanduslikku ülesehitamise tööd. Meie näeme küll, kuidas pangadirektoreid vahetatakse ja kuidas seal Jaanid-Jaagud ümber paigutatakse. Ja need on kõik need muudatused, mis meil majanduse ja rahanduse alal ette võetakse. Aga et siin kavasid oleks ministeeriumile esitatud, seda ei ole meie veel kuulnud. Kes on siis süüdi tööpuuduse juures ja selle juures, et hädaabitöid on tarvis korraldada. Ammugi mitte töölised, ammugi mitte need, kellel neil aladel ei ole midagi kaasa rääkida. Süüdi olete teie, süüdi on need, kelle ülesanne on teisi teid käia. Teie ülesanne on seltskondlikke töid korraldada. Mis puutub tööpuuduse vastu kinnitamisega, siis on seda tunnistanud kõige odavamaks tööpuuduse vastu kindlustamise abinõuks. Tööpuuduse vastu kinnitamine on maksma pandud pea igas riigis ühel või teisel kujul. Ühes varem, teises hiljem, ühes on seda teostanud omavalitsused, teises riik ja kolmandas on pandud need kohustused ka töölise eneste ja tööandjate peale. See on otsustarbekohasuse küsimus, kuidas seda toimetada. Et siin raskusi teeksid just need hooajatöölised, sellest on raske aru saada, sest meil ei kannata mitte ainult hooajatöölised tööpuuduses, vaid

ka teised töölised. Kui kinnitamine teostamisele tuleb, siis ei kujuta meie ette, et täna pannakse seadus maksma ja järgmisel päeval saavad inimesed kohe toetust. See nõuab teatud eeltingimuste täitmist neilt, kes kinnituseaduse alla kuuluvad, et siis seaduse põhjal toetust saada. Nii et kinnituseaduse elluviimiseks meie oludes raskusi ei ole, olgu valitsus missugune tahes. Ma arvan, kui see valitsus tahab olla rahvuslik valitsus, siis peab ta tarvitusele võtma kõik need abinõud, mis teiste riikide eeskujul ja teooria näitab, et vaesemate kihtide ja kehvema rahva seisukorda mitte ainult teatud juhtumiste vastu kindlustada, nagu seda härra minister tõendas, rahe ja õnnetuse puhul, vaid kõigi teiste juhtumiste, ka mustade päevade vastu.

Ja mida paremini sarnane seadus on välja arendatud, seda parem riigile, seda tululikum on see ka tervele rahvale. Kui meil seda ei teostata, siis ei ole see majanduslik võimetus, vaid siin on põhjuseks see, et meil ei taheta sellest aru saada, meil püsitakse kivistanud seisukohal, kus midagi sarnast ei taheta tunnistada, vaid meil öeldakse, et iga inimene jäägu vabavõistluse alale, igaüks katsugu ise elust läbi lüüa, kuidas see tal võimalik, kui tööline tööd ei leia, kandku vastutust ise, kui tööline õnnetuse läbi käe või jala kaotab, samuti ka haiguse ja igasugustel teistel puhkudel peab ta ise enda eest vastutama. Ja härra Hünerson on oma raamatuse kirjutana, et meie seltskond olevat sarnane, et tema ühtki santi uksetagant ära ei saada. See on nüüd see põhimõte, mille järgi meil käiakse, aga see on võõras põhimõte ja seda riigielus tarvitada ei saa. Isegi parempoolsed teoreetikud tõendavad, et sotsiaal-seaduseandlus on tänapäev riiklik vajadus. Kõike seda kokku võttes esitan järgmise ülemineku-vormeli: „Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele tööpuuduse vastu mittevõitlemise kohta, tunnustab Riigikogu, et Vabariigi Valitsus võtaks tarvitusele kõik abinõud kodanikkudele töö ja eluülespidamise võimaldamiseks ja läheb päevakorras edasi“. Ma loodan, et kõik need erakonnad, kõik need Riigikogu liikmed, kes leiavad, et meil siiski tööpuuduse vastu võideldakse, ja et meil on tarvis kodanikkudele põhiseaduse järgi tööd ja eluülespidamist võimaldada, et kõik need, kes seda tunnustavad, hääletavad selle ülemineku-vormeli poolt. Ma pööran isegi härrade ministrite poole ja loodan, et ka neil peaks siin selge pilt olema. Alles eile tähendas üks kristliku rühma esitaja ühe sarnase seaduse arutamise juures, et temal meie rahva seisukorrast ja töölisklassist sarnast pilti veel ei ole, et palgaalamäärade

seadust vaja oleks. Ma arvan, et kui kristlik erakond rohkem elu tähele paneks, rohkem rahva ellu tungiks, ei vaataks ainult surnute näole, vaid ka põhjusi otsiks, miks need inimesed surid, — sii toetaksid ka nemad sarnaseid seadusi ja hääletaksid selle üleminekuvormeli poolt.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! See arupärimine, mis Eesti sotsialistliku töölispartei poolt on esitatud, ei paku midagi uut, vaid see on analoogiline eelmistele arupärimistele, mis tulevad ja järgnevad iga aasta, kus tuuakse ja loetakse samad arvud ette ning tahetakse tõendada, et tööpuudus on olemas. Pean üht ütleva, et härra Johanson'i kõnel ei ole enam seda hoogu ja seda tuuma, mis eelmistes kõnedes oli. Öeldakse, et meil on tööpuudus, kuid ei ole enam arvused; on kadunud hoog ja kadunud tuum. Neis arupärimistes ei ole enam seda tuuma, mis töötatöölise kohta käib. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Härra Johanson, mina arvan, et Teie ärritus on liigne. (J. Hünerson, põl: Nüüd võttis hoogu?! L. Johanson, stp: Mis teie siis lobisete?). Mina leian selle sõna oma kohta haavava olevat, ja kui juhataja märkust ei tee, siis pean ma oma kõnest loobuma. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Härra Johanson, mina ei ole öelnud, et Teil pole tuuma, vaid et Teie kõnedel ei ole tuuma, Teil enestel on tuum ja temperament olemas.

Pean ütleva, et sellega tahetakse vana suppi üles soendada ja tahetakse midagi uut luua, kuid niiviisi ei või Riigikogus välja astuda, ei või tulla ja öelda, et meil on suur tööpuudus. Mina usun, härra Johanson, Teil on väga hästi teada, missugune on tõsine seisukord, tulge tõsiselt välja ja olge aumehelik. (L. Johanson, stp: Teie kahtlete minu aumehelikkuse juures? Teie?!) Just mina. Kui härra Johanson ja teised tema mõtteosalised tooksid kordki Riigikogusse ühe tõsisema kava ja näitaksid, kui meil tööpuuduse hädaoht on, kuidas võime selle teatud programmi järgi kõrvaldada, siis oleks see arusaadav ja selle üle võiks rääkida. Kuid niisuguse lihtsa võttega tulla, et ainukene koht on riigikassa, kust summasid võtta võib, ei ole õige. (L. Johanson, stp: Teie ainult võite võtta!) Ei, mina ei taha, härra Johanson, aga teie soovite seda töötatöölisele, teie soovite, et töötatöölisele tuleks riigikassast raha võtta ja neile abi anda. (L. Johanson, stp: Kelle kulul siis?)

Riik ei ole hoolekandeaustus. (L. Johanson, stp: Mis see riik on siis?) Riik ei ole sarnane hoolekandeaustus, et majanduslikud ettevõtted võiksid vabalt riigikassa summasid tarvitada. Seal lähevad Teie mõtted minust

lahku. Mina ei usu üldse, et praegu tööpuudus olemas on.

Kui kaugele meie siis jõuaksime, kui meie riigikassast need summad võtaksime ja nendega tööd hakkaksime korraldama? Meil on väga hästi näha, kuivõrd äratasuvad need riigikassa kulul ettevõetud tööd on. Teie teate väga hästi, et need viaduktid lähevad maksma üle 40 miljoni. Need viaduktid ei ole mingisuguseid tulusid toonud, teine asi, kui oleksid olemas majanduslikud ettevõtted, mis riigikassale tulusid annaksid.

Teiseks vaadake Kadrioru randa, sinna on miljoneid maetud ja võib olla maetakse veel. Ja missugust kasu saab sellest riik. Need summad lähevad kõik töötatöölise aadressile.

Läinud aastal taheti suure hoolega summasid riigikassast saada, kuid Riigikogu lükkas tagasi. Ma küsaksin, palju töötatöölisi on surnud selle tagajärjel? Ei ole ühtki surnud, sellepärast et inimesed otsivad enesele ise tööd. Meil on praegu uue ehitatava raudtee peal tööliste puudus. Teie teate seda väga hästi, härra Johanson. Praegu on ilmad soojad ja võib hästi tööle minna, kuid inimesed peavad sinna minema, kus töö on, aga tööd ei saa sinna tuua, kus töölised on.

Maale põllutööle. Teie ei taha seda teada, et seal on tööliste puudus. Tänavu on hea aasta olnud ja töid võis maal lõpetada, aga kui lumi maha tuli, siis oli 75% põldudest kündmata, sellepärast et maal ei olnud töölisi.

Läheme metsatööstuse juurde. Metsatöösturid ütlevad, et pole võimalik töölisi saada, sest nõutakse kõrgeid palku, ja kuna meil palgatõusu on märgata, siis ei saa seletada, et meil tööpuudus valitseb. Ehk vaatame ehitustöölisi. Minge ja kaubelge müüri-seppa, kes 50 marka tunnist ei küsi! Igaühel on esimene hind 50 marka tunnis. 8-tunnilise tööpäeva juures teeb see 400 marka, mis teie ütlete, kas on see odav? Ma arvan, et see on kallis ja sellest ka tuleb, et meie ei saa seesuguse tööhinnaga tööd teha, ja tagajärg on see, et töö jääb tegemata. Sellega tõuseb töötatöölise arv. Meil aetakse kunstlikult tööhinnad kõrgele, mis on ebaloomulik. Ehitustöölisest on praegu tunduvalt puudus, ei ole niipalju töölisi kui nõudmisi, ja palgad tõusevad, siis saab sellest järeldada, et pakkumine on väike, aga nõudmine suur.

Mis puutub sellesse, nagu härra Johanson tähendas, et rahvas olevat vaeseks jäänud, siis ütlen ka mina, et üldine rahvajõukus on langenud, aga selle jättis härra Johanson ütlemata, kus peituvad selle põhjused. Üheks põhjuseks on see, et maksud iga aasta tunduvalt tõusevad ja teie raha välja pumpate töötatöölisele riigikassast, kuna aga tööstusettevõtjatele määra-

takse maks peale, mille maksmine väga raske. Kas on see ettevõtete ja tööstuse edendamine või surm? Mina arvan, et surm. Meie riigikassa väljaminekud on alati niivõrd suured, et siin maksuaparaat iga viimase penni sisse võtma peab, kus veel vähegi võtta on, selle tagajärjel on meil rahvajökuse langemine.

Kui vaatame eeloleva aasta riigi eelarvet, selgub, et meie riigi väljaminekud ulatuvad kümnete miljarditeni, kus muuhulgas on ka ametnikkude, riigiteenijate ja tööliste palgakõrgendus ette nähtud. Teiselt poolt aga ei ole näha uusi tuluallikaid, ja needki ei näitaks muud, kuidas tuleks rahva maksusid tõsta. Kui meie sarnaselt edasi läheme, kui kaugele meie lõpuks jõuame? Kust need summad tulevad? Riigikassast nõutakse, aga need tulevad iga kodaniku taskust, ja sellepärast on lubamata, kui tahetakse niisugusel korral riigikassast töötatööliste abi saada, kuna aga tõsist tööpuudust olemas ei ole.

L. Johanson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman kõigepealt tähendas, et ma ei olevat nii äge olnud, nagu tema tahaks. See on maitse asi ja härra Tonkman'i pärast ma ei hakka oma tooni muutma.

Mis puutub härra Tonkman'i opereerimisse sõnaga „aumehelikkus“, siis tarvitab seda härra Tonkman liiga palju, ja sellepärast tahaksin loota, et ta selle sõna mõiste enesele pähe õpiks ja katsuks sellesse tungida, mis tähendab sõna „aumehelikkus“, ja ühtlasi püüaks omas elus seda sõna rohkem tarvitusele võtta. Ja siis võiks ta alles tulla ja hakata teiste poole sarnaste üleskutsetega pöörama.

Härra Tonkman ütles, et ei esitata tõsist kava tööpuuduse vastu võitlemiseks. Oleksin lootnud, et härra Tonkman tuleb niisuguse kavaga. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Ülessoendatud supist kõneles härra Tonkman. Ma söön igat suppi, kas ta on üles soendatud või mitte, aga see, mis härra Tonkman üles soendas, on sarnane, mis ma arvan käib igale mehele seedimise peale. Seda oleme kuulnud juba sest saadik, kui on olnud härra Tonkman Riigikogus. (Vahelhüüe põllumeeste rühmast.) Ma ei tea, kas teie kannate kastoori taskus, ega see viga ei teeks, kui sarnaste kõnede puhul seda asja ühes kantaks.

Peale selle ütles härra Tonkman, et riik ei ole hoolekandeaustus. Riik ei ole hoolekandeaustus, aga härra Tonkman jättis ütlemata, mis riik tema arvates on. (Vahelhüüe paremalt poolt: Noh mis ta siis teie arvates on?) Ma ütlen, et riik on põllumeeste kogude rahapung. (Naer.) Teie kõnelete siin riigimaksudest, riigi eelarvest. Kuid lööge riigi eelarve lahti ja vaadake, palju

töötatöölised on abi saanud. Nad ei ole midagi saanud. Töötatöölised on pidanud rasket tööd tegema, mis ei ole ennast ära tasunud, saades töötasu alla hariliku tööhinna. Kas see on siis saamine? Töötatööliline, kes on ühiskondlikule tööle viidud, saab vähem palka, kui hariliku töö eest. Aga vaadake, kuipalju teie keskselts on saanud, kuipalju on teil raha „Estooniasse“ mahutatud, kuipalju raha on teile piimameiereide sisseseadmiseks antud, kuipalju raha asutuste sisseseadmiseks, mis kokku korjavad mune, võid ja liha. Ja kõik teie olete saanud maaparanduse laenu. Ja nüüd Teie, härra Tonkman, kes Teie ka maaparanduse laenu saanud, olete see mees, kes ütleb, et töölisel on kõik saanud. Teie ise olete saanud pikaajalisi laene, soodustusi metsamaterjali muretsemisel, töölisel ei ole saanud neid soodustusi. Ja Teie tulete ja ütlete, et töölisel on need, kes pumpavad riigikassa tühjaks! Aumehelikkust peab Teilt nõudma. Ja kui Teie aumehelik oleksite, ei tuleks Teie seda ütleva.

Edasi öeldakse — vaadake, mis töötatöölised on teinud! Viadukti on nad ehitanud! Aga see oli tarvilik selleks, et kulusid kokku hoida. Kui need 5000 inimest, kes Pelgulinna elavad, igapäev saavad viadukti läbi veerand või pool tundi võita, siis see annab end rahvamajanduslikult arvestada, aga kas Teie sarnast kalkulatsiooni teha oskate, see on küsitav. Kui viadukt on ehitatud, siis oli seda tarvis. Näidatagu ära, mis pärast seda tarvis ei ole. Kas viadukt on hästi või halvasti ehitatud, see on inseneride asi. Siin aga öeldakse, et Tallinnal ei ole seda tarvis. Mis on siis Tallinn? Tallinn on rohkem kui $\frac{1}{10}$ tervest Eesti rahvast! Tähendab, ühele kümnendikule ei ole midagi tarvis. Ainult teile peab antama. Teie peate saama Kasari jõe süvendamiseks! Teile saadetakse süvendajad ja Teile antakse riigikassast, sest Teie olete seda Riigikogus nõudnud. Kas Teie selle peale olete ka mõelnud, et mitte ükski Teie ei pea saama, vaid sinna tuleb riigi raha juhtida, kus seda häda pärast tarvis on. Ja töötatöölised on need, kes seda hädapärast tarvitavad.

Siin ironiseeriti otse jõledalt — „kuipalju on töötatöölisi ära surnud“! Küsige seda oma lähemate naabrite käest, küsige pastorite käest, palju on inimesi ära surnud. Inimesi sureb rohkem kui sünnib! (Vahelhüüe paremalt poolt: Kõik inimesed surevad!) Kõik inimesed surevad, seda teate Teie väga hästi, aga kui riigis sureb rohkem kui sünnib, siis on see loomuvastane nähtus ja näitab, et riigil pole tulevikku. Kust teie inimesi edaspidi võtate, kui, nagu härra Tonkman komisjonis seletab, ka põllumeeste lapsed ei võta tihti

jalgu alla. Aga kust siis rahva tulevik tuleb? Töötatöölised peavad ära surema ja rahvas surgu välja! Kas arvate, et teie talude kaks-kolm last, sest rohkem neid ei ole, peavad katma need augud, mis meie rahvale halva majanduspoliitika, halbade sotsiaalolude tagajärjel tekkinud. Ärge seda arvake. Ironiseerimine töötatööliste üle — „kui palju neid on ära surnud“ — on niisugune, mille kohta ei taha õiget sõna tarvitada, sest siis tehakse mulle takistusi, aga see peab jääma meie tööliiskonna mälestusse, ja see tuleb tuliste tähtedega kirjutada meie rahva, meie tööliste hingesse. Mina olen näinud ja kuulnud, missuguses seisukorras on töötatöölised. Neid kaeltusi on kuulnud ka keskerakonnad, et nädalate viisi ei ole töölistel lapsele süüa anda, lapsed on haiged, neile ei ole toitu anda. Selle kohta on andmed olemas, et just selle tagajärjel, et ei saa lastele küllalt toitu muretseda, sureb palju alaealisi lapsi ära. Surevad ka naised ja vanad. Ja siis tullakse ja ironiseeritakse nende poolt, kes riigikassalt kõik võtnud, mis seal võtta võimalik seaduste põhjal ja seadusteta, et — kuipalju on töötatöölisi surnud. Kas võib veel hirmsamat hirvitamist olla Eesti rahva üle. Häbi on vähe niisuguste sõnade kohta. Nii hinnatakse meie rahvast, nii hinnatakse meie inimesi. Arvatakse, et alles siis on häda, siis alles tuleb riigivõimul appi tulla, kui surnud on maas nagu katkuajal. Tööpuudus ei ole niisugune katk, et tema ajal oleksid surnud igalpool maas. Need surnud surevad kodus, ja kui teie neid ei näe, siis ei ole selles midagi iseäralikku. Kui teie aga astuksite nende kodudesse, siis näeksite, kuidas inimesed seal surevad.

Edasi öeldakse — uute raudteede juures ei ole tööpuudust. Aga meie teame, et isegi Tallinna raudtee töödel on töölisi lahti lastud. Kui seal tööpuudust ei oleks, siis ei oleks ka töölisi-naisi lahti lastud. Kui teedeministeriumil neid andmeid ei ole, siis minul on olemas inimeste nimed, keda lahti lastud. Kui kuskil kaugel, keskkohast emal ei ole töolist otsekohe saada, siis ei saa sellepärast veel öelda, et tööpuudust ei ole.

Siis teine ironiseerimine, ja seda öeldakse ka komisjonis, — meil on inimesed sarnased, et tuleb neile töö koju tuua, nad ei taha töö juurde minna. Tõsi, mõnikord ei saa inimene kaugele minna, selleks on oma loomulikud põhjused. Ei saa näiteks inimene minna metsatööle, kui tal ei ole tarvilikke jalanõusid, tarvilikke tööriistu, ja ei saa ka naine, kellel rinnalaps, kodust kaugele minna. Ei saa ka ironiseerida, et tööliised tahavad, et neile võib olla Avinurme või Humuli või mõni teine mets nende juurde toodaks. Mis õieti kujutab enesest metsatööstus? Siin oli alles hiljuti päeva-

korral Polivanov'i lugu, siin on ka kõneldud Patsu kraavidest. Alles eile käis inimene, see ei olnud töötatööliline, vaid taluimimene, ja ütles, et toodagu Patsu kraavide asi uuesti Riigikogus ette, sest töölistele ei olla ikka veel kõik palk makstud, samuti taluomanikkudele neilt võetud toiduainete eest. Kas Teie olete andmed kokku võtnud, kuipalju metsatöölisi raha kätte on saanud. Suur osa on neist ilma jäänud. Teame väga hästi, kuidas juba Vene ajal podrjätshikud katsusid tööliste rahast sisse lüüa ja seda tehakse ka tänapäev. Ja nüüd tullakse ja öeldakse, et meie inimesed valivad tööd ja ootavad, et töö nende juurde toodaks. Meie inimesed ei vali tööd, meie inimesed ei ole niisugused, et nad laiskuse pärast laseksid oma lapsed nälgida, vaid seda tegema sunnib neid häda. Komisjonis räägiti, et meil müüriisepad teenivad 1000 marka päevas, võib olla, et mõni müüri- või potisepp saab selle palga, kuid üldiselt seda öelda ei või. Härra Tonkman'i poolt seatakse küsimus üles, miks meie rahvas vaene on. — Sellepärast, et meie rahvas aastasadade jooksul tööd on teinud, kuid see töövili ei saanud temale osaks, see läks teiste tasku. Meie rahvas ei saa rikkamaks enne, kui meie riigi majapidamine on tarvilikule kõrgusele viidud. Tuletage meelde, et siin süüdi on samuti sõjaaeg, kus inimesed pidid piskuga läbi ajama siis, kui mehed olid sõjaväljal. Terve rea võiks siin põhjusi üles lugeda. Vaadake, sõda on eestkätt see olnud, mis meie rahva on vaeseks teinud. Aga et meie töörahvas, see vaene rahvas oleks palju saanud ja vähe teinud, sarane süüdistus on lubamatu ja keegi seda uskuma ei hakka. Lööge eelarve lahti ja vaadake, seal ei ole pennigi sees, mis oleks töötatöölisele antud. Hoolekandeministeriumi kulusummad on suured pensioniseaduse pärast. Lööme eelarve lahti ja meie ei leia sealt mingisuguseid summasid, mis oleksid pumbatud — siin tarvitati sõna „pumbatud“ — töötatöölisele. Meie riigi väljaminekud ulatuvad 10 miljardini, ja suur osa sellest minna ametnikkude palkadeks. Kui see tõesti nii on, siis tuleb ümberkorraldusi ette võtta, aga ühte ma ütlen Teile, et Teile ei ole see mees, kes seda korraldust siin teeb. Need nipped-näpped, mis härra Zimmerman'i — Tonkman'i komisjonis tehakse, need ei ole need summad, millega suurt võiks ära teha. Teie ei ole ka Eesti riigi päästja, et Teile tulete siin kõnelema Eesti riigi väljaminekutest. Kui meie vaatame oma riigi eelarve arutamist ja selle summade jaotamist, siis näeme, et meil on tendents vähendada neid summasid, mis tuleksid meie laiematele rahvahulkadele tuluks. Meil näiteks ei saada keskkooli asutada Hiiumaale, kust rahval raske on halva ühenduse tõttu lapsi mujale õppima

saata, kuigi seal lapsi on olemas, kes keskkooli hariduse tahaksid omandada. Ei saa parandada koole, kus on katustel toed all ja vesi langeb lastele kaela. Kui aga tulevad kõne alla teised väljaminekud, siis ei küsita ei 10 miljardist, ei küsita ka teistest riigi väljaminekutest ega maksudest! Kui tõsiselt võetakse meie rahva seisukorda, ja kui arvestatakse statistiliste andmetega, mis ühtepuhku meie rahva juurdekasvu vähenemist näitavad, siis ei saa ometi öelda, et riigikassa ei ole see, kes peab andma. Kui töötatöölised sarnasesse seisukorda jäetakse, siis ei ole imeks panna, et meil vangimajade kulud märksa kasvavad. (J. Hünerson, põl: Vaat' nüüd oli mehel hoogu!)

Kaubandus-tööstusminister **K. Korneel**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Johanson tegi muuseas etteheite kaubandus-tööstusministeeriumile, et ministeeriumil ei ole isegi kavasad meie majanduselu korraldamise kohta. Ma pean ütleva, et härra Johanson'i sarnane ütetus tundub ülekohtusena. Ministeeriumil on omad kavad olemas ja ta püüab neid teostada. Ja ma tarvitan käesolevat juhust, et mõne sõnaga nende kavade juures peatuda. Meie teostame juba ammugi neid kavasad, aga nähtavasti ei tule vaidluste juures tihti kõiki asju meelde ja sellepärast lubatagu mulle asja peale tähelepanu juhtida.

Kaubandus-tööstusministeerium võitleb selle eest, et võimalikult kõik tellimised siseriiki jääksid. Selles sihis töötab tellimiste läbi vaatamise komisjon. Pean ütleva, et selle komisjoni töö ei ole kerge. Meil ollakse harjunud asju väljamaalt tellima, ja püütakse alati väita, nagu oleks väljamaalt tellimine parem ja kasulikum. Meie peame aga oma tööstuse arendamise huvides siin piiri panema. Muidugi võib siin vaielda normide kõrguse üle ja selle üle, kus see piir lõpeb, millest üle ei või minna. On mitmesugused normid maksma. Näiteks jäävad Rootsis tellimised sissemaale, kui sisemaa hind üle 20% väljamaa pakkumisest kõrgem pole. Ma ütlen, nende normide üle võib ju vaielda, meil ei ole kindlad normid välja kujunenud. Kui hinnavahe kujuneb õige tuntavaks, siis võtab Vabariigi Valitsus ise küsimuse kaalumisele.

Sellejuures peab kaubandus-tööstusministeerium veel silmas meie sissevedu, analüeerib seda, katsub selgusele jõuda, kas pole sisseveo hulgas saadusi, mida meie ise võiksime valmistada, ja kas pole nende saaduste valmistamiseks eeldusi. Siin ei pea arvama, et kaubandus-tööstusministeerium tahab kunstlikult uusi tööstusharusid luua,—seda mitte,—aga ka see kaubandusministeeriumi töö sisseveo analüüsimise alal pole asjata, eriti meie praegusel,

tööstuse ümberkorraldamise ajajärgul. Siin peab tunnistama, et meie omatööstuse väljarendamisel sihtjooned nii mõneski osas vilkadud olnud. Meil aga tuleb tööliste tööd anda, ja seda protsenti töölisi, mis meil praegu on, seda meie praegu põllumajandusse paigutada ei saa. Ja sellepärast on ka tarvilik silmas ja meeles pidada, et sedavõrd, kuivõrd meie Eesti panga tööstuslaenu mujalt vabaks saavad, tuleks neid kas mõnda uude tööstus- alasse panna, või praegustesse elujõulistesse ja laienemisvõimsatesse tööstusharudesse.

Kõige raskemaks küsimuseks on muidugi krediidi küsimus. Selle üle kaevatakse palju, et kaubandus-tööstusministeerium ei ole krediidi korraldamise alal midagi teinud. Pean ütleva, et see on meie oludes kõige raskem töö. Meie riik on vaene riik. Ja härra Johanson ütles õieti, et sõda on olnud meie vaesuse peapõhjuseks. Meie oleme palju rahva majanduslikust jõukusest kaotanud sõjaajal. Järelikult ei ole meil kerge rahvamajanduse ülesehitamine. See on küll halb trööst, aga meie võime siiski öelda, et meie veel kõige halvemas seisukorras ei ole, sest on riike, niihästi vanu kui uusi, kelle majanduslik seisukord meie omast raskem.

Nii siis, meie krediidipoliitika jätab palju soovida. Samuti ei saa salata, et siin on vigu tehtud. Meie näeme seda juba sellest, kui tihti Eesti panga asjad Riigikogus arutusel on olnud. Ja nende vigade parandamine ei ole kerge. Raha on kinni pandud, teda on raske vabaks teha, ja järelikult on raske praegu krediidipoliitikas suuri muudatusi ette võtta. See võib sündida alles aastate jooksul, aga päevade ja nädalatega ei saa siin midagi teha.

Peale selle on kaubandus-tööstusministeerium väga suurt rõhku pannud selle peale, et meie kaubanduslepingute sõlmimisel tuleks hoogsam ajajärk. See oleks mõeldav siis, kui saaks Riigikogus vastu võetud minimaal ja üld tollitariif. Kui see maksma hakkab, siis on kindel, et selle tagajärjel on teised riigid sellest huvitatud, et meiega kaubanduslepinguid sõlmida. Mina püüan kõik teha, et nimetatud eelnõu võimalikult käesoleva kuu jooksul Riigikogusse jõuaks. Muidugi oleneb Riigikogust, kuidas ta selle eelnõu peale vaatab ja kas ta seda kiireks peab. Minule aga on selge, et need uued tollid 1. jaanuarist 1927. a. maksma hakkaksid. Ei ole kunst saadusi valmistada, kuid kunst on neid sarnaselt valmistada, et nad ostja leiaksid. Selle müümise kergendamisel mängivad tähtsast osa kaubanduslepingud, mis meie saadustele teed välisturgudele tasandavad, ja nende lepingute sõlmimise peale paneb praegune valitsus suurt rõhku.

Agaga pean ütleva, et meie tööstuse tervendamine läheks palju rutemini, kui meie

loodusevarade kasutamisel soodsamad tagajärjed oleksid. Meie põlevkivi, mille peale nii palju lootusi pandi, — selle kasutamisel oleme meie väga aeglaselt edasi läinud. Siin on küll tegemist varaga, mis alles katsete ajajärgus on. Kui tema väärtus laboratoorselt küll teada on, siis pole siiski katseid tehtud laiemas ulatuses, välja arvatud riiklik põlevkivi-õli vabrik. Sellel alal peaks aga hoogsam ajajärk tulema, iseäranis sellepärast, et mujal maailmas tehakse praegu ühe probleemi kallal tööd, nimelt kuidas pruunsöest õli saada. Ja kui see probleem lahendatakse, ja kui meie selleks ajaks ei ole oma põlevkivi probleemi lahendanud, siis võime meie oma õlikivi otsa istuma jääda. Ainuke lootus selle juures on, et pruunsöest ei saa asfaldi valmistada, kuna meie oma õlikivist seda saame. Kuid ka siin oleneb Riigikogu liikmete heast tahtmisest ära, kuidas nad tahavad aidata, et meil sellel alal elavam ajajärk tuleks. Ma mõtlen selle juures mäeseaduse peale. See seaduseelnõu on praegu komisjonis ja Vabariigi Valitsuse ülesandel on minul au ligemal ajal rahaasjanduse komisjonis informatsiooni anda, mille juures mina selle seaduse suurt tähtsust kavatsen toonitada. Kui jõuame ühisele arvamisele ja seadus sarnase kuju saab, et ta väliskapitali juures võiks senisest suuremat huvi äratada meie põlevkivi vastu, siis võime meie tööliste järje parandamisele sel teel väga tuntavalt kaasa aidata. Seni oleme väliskapitali ainult vähesel määral suutnud huvitada, kuid pean tähendama, et Vabariigi Valitsus võtab küsimust väga tõsiselt ja on mäeseaduse kohta kindlad seisukohad esitanud oma parandus-ettepanekute näol. Need ei leidnud aga vastuvõtmist üldkomisjoni alamkomisjonis. Valitsus loodab, et üldkomisjon ise seisukorda tõsiselt võtab ja Vabariigi Valitsuse võimaluse annab meie põlevkivi kasutamist senisest tagajärjerikkamalt lahendada.

Kaubandus-tööstusministerium on minu teada püüdnud ja püüab alati jõudumööda töötada. Kuid ühtlasi peaks Riigikogu liikmetele selge olema, et Vabariigi Valitsus üksinda siin palju ära teha ei saa, vaid ka Riigikogu liikmed võivad palju kaasa aidata. Kui Riigikogu Vabariigi Valitsust tema töös toetab ja üksmeelselt tahab kaasa aidata, siis võib meie majanduslikus elus praegusel ajajärgul paranemise peale loota.

Töö-hoolekandeminister **O. Tief:** Ma tahtsin sõna võtta ainult mõne andme oien-damiseks, mis rkl. Johanson'i poolt ette toodud. Tema kõne küll arvulisi andmeid ei sisaldanud, kuid selles opereeriti teatud määral oletustega ja öeldi, et need olla andmed. Seda käsitati eriti tööbörside kohta ja öeldi, et nende tegevus olla puudulik. Töbörsil registreeru-

vat ainult 20%. See on õige, et töbörsil kõik töötatöölised ei registreeru, kuid samuti ei anna end töbörsile üles ka kõik tööpakkujad, kuid baromeetrina töö kohta on ikkagi börs, mis selle kohta andmeid esitab. Selle baromeetri tõusu ja langemist töbörsil näitab selgesti võrdlemine suve- ja talvetööde pakkumiste ja tööde nõudmiste kohta. Suvel on muidugi tööpakkumised suuremad kui talvel. Talvel leiavad töötatöölised enamjagu teenistust ühiskondlikkude tööde juures. Praeguste palkade juures, mis maksetakse tööliste ühiskondlikkudel töödel, ei ole põhjust ennast mitte üles anda, sest mujal, näiteks aias ja teiste tööde eest maksetakse palju vähem. Sellepärast ei ole see õige, nagu ei annaksid end kõik töötatöölised ühiskondlikkudele töödele üles, sest töötingimused seltskondlikkudel töödel ei ole sugugi halvemad. Kõik andmed, mis olemas on, lasevad arvata, et tööpuudus tööliste hulgas on õieti registreeritud, et töbörsi andmed õiged on.

Edasi arvati, et riik peaks täielikult korraldama ühiskondlikke töid ja et minu ütetus, nagu peaksid esialgset abi andma omavalitsused, küllalt põhjendatud ei olnud. Ma arvan, et omavalitsused mingil tingimusel ei võiks tööpuuduse vastu võitlemist kõrvale jääda. See seisukoht on õige ja ka omavalitsuste seisukoht. Tallinna omavalitsus on juba samme astunud, ühiskondlikke töid korraldama hakanud. Nii et omavalitsused ise tunnistavad, et see põhimõttelikult õige on, et omavalitsused ise peavad käed külge panema. Esialgne abiandmine ei käi neile üle jõu, sest Tallinnas on registreeritud neid tööta naisi, kes perekonnatoitjad, ainult 42 ja Tartus 49, nii näete, et need arvud ei ole niisugused, et omavalitsused ei suudaks esialgu ise abi anda. Muidugi on üldine töötatöölise arv palju suurem.

Mis puutub ülemineku-vormelisse, siis selle sisu ei ole iseenesest niisugune, mille vastu vaielda tuleks. Kuid selles nõutakse, et Vabariigi Valitsus võtaks tarvitamisele kõik abinõud kodanikkudele töö ja eluülespidamise võimaldamiseks. Vabariigi Valitsus aga oma parema äranägemise järgi tunneb, et kõik on tehtud, mis tarvis ja võimalik oli. Sellepärast tundub selles ettepanekus etteheide ja umbusaldus ja Vabariigi Valitsus ei või pooldada seda ettepanekut, vaid leiab, et peaks päevakorras edasi minema liht ülemineku-vormeliga.

Juhataja **M. Martna:** Kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.15 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 12.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Juhataja **M. Martna**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

A. Grimpel (tp): Härra Tonkman, kelle üle Teie hirvitasite ja kes Teie olete, et Teie võite hirvitada? Teie hirvitasite Eesti rahva üle, sest Eesti rahvas koosneb oma enamuses just töötavast rahvast. Kes Teie olete, et Teie tulate ja hakkate siin hirvitama? (K. Tonkman, põl lahkub saalist.) Ja nüüd Teie häbenete ja lähete välja. Tähendab, tullakse välja ja räägitakse siin niisugust juttu, et ei ole tööpuudust üldse olemas. Aga kui teie võtaksite vaevaks ja läheksite tööliste juurde ja vaataksite järele, missugune on nende olukord, kui teie võtaksite vaevaks minna tööbörsile, siis teie näete, missugune seisukord on töölistel. Kui räägitakse, et töötatöölisi ei ole, et tööd on palju välja anda, siis ma küsiksin, kuidas saab inimene tööle minna, kui tal ei ole riidet, ta ei saa minna ometi alasti metsatööle. Kui talle tahetakse metsatööd anda, teda kodukohast välja saata, siis antagu talle riided selga, antagu talle kõik tööriistad kaasa, et ta saaks tööd teha, ja muretsetagu ta perekonna eest, et see ära ei nälgiks sel ajal, kui ta väljas töötab. Kuid seda ei tehta. Räägitakse ainult, et ei ole töötatöölisi, ning tööd olla väga palju anda.

Härra Tonkman nimetas veel seda, et rahvas on vaeseks jäänud, et rahvas olla vaeseks jäänud sellepärast, et suured maksud rahva peal lasuvad. Aga millest see tuleb? See tuleb sellest, et need pankrottmeistrid on rahva vaeseks röövinud. Riigil tuleb rahvalt maksu nõuda selleks, et jälle riigikassat täita. Sellest tuleb see rahva vaesus, sellepärast on maksud suured, et need isikud ise oma heaoleku eest valvel on. Nad on riigikassa tähjaks pumbanud.

Teiseks võiks nimetada seda, et Eesti pangas on panama jälle üles kerkinud, et on antud laene välja teel, mis ei kindlusta laenude tagasiisaamist. Siis tehti suuri sõnu: nüüd enam ei anna, nüüd korraldame teisiti. Kuid tegelikult kolme aasta pärast kordus sama asi, hakati suuri laene välja andma, kui seni antud, ja jälle on riigi raha mitmed miljonid ära hävitatud, ja kes võib praegusel korral kindlustada, et see uuendus Eesti pangas, mis nüüd ette võetud, annab tagajärgi, et ei anta niisuguseid laene kergel käel välja, kui seni antud.

Härra Johanson ütles härra Tonkman'ile väga õieti, tõmbas ilusad kiisupaid: kuidas Teie tulate hirvitama Eesti rahva üle nii jõledal kombel jne., aga pärastpoole tõmbas tagasi, tegi ilusa väikse pai ja ütles, et ma ei süüdistata

valitsust, et mitte valitsus ei ole rahvast viletsusse viinud, vaid et seda on sõda teinud. Seda on tõesti sõda osaliselt teinud, kuid kõik pole mitte sõja süü. Aga mispärast just Eesti rahva viletsus ja häda suureneb, mida rohkem aega mööda läheb, seda rohkem viletsamaks seisukord muutub. Ei saa öelda, et see on sõja tagajärg. Teised riigid on ka sõja all kannatanud ja neil oli ka esialgu raske, kuid nende olukord paraneb järjekindlalt, kuna meie olukord ei lähe paremuse poole sugugi, vaid halveneb järjekindlalt. Tähendab, mitte sõda ei ole süüdi, vaid siin on süüdi need isikud, kes valitsust juhivad, kes riigimajandust juhivad.

Härra Riigivanem ütles härra Gustavson'i küsimise peale, et kui see küsimine oleks tulnud seal tagant poolt, siis ta üldse ei arvestaks sellega. Tähendab, see küsimus tuli oma meeste seast. (Vahelhüüded pahemalt poolt. — O. Gustavson, stp: Mis kaitsepolitsei agent seletab?) Ise olete kaitsepolitsei agent. (J. Voiman, stp: Kuidas Mihkalai'ga lugu on? E. Jonas, stp: Pätsi agent. — Naer.)

Lõpuks pean ütleva selle kohta, kui härra Tonkman ütles, et töötatöölisi ei ole, siis on see väärarvamine ja olude vassimine. Kui ta nii rumal ei ole, siis ta ei usu ise oma mõtteavaldusi. Isegi ajalehed on nii häbematud ja kirjutavad, et ainult 9 töötatöölisi oli tööliste koosolekul. Sinna saadeti politsei, kes väiksemagi avalduse maha surus, seal ei lubatud korjandust oma ajalehe heaks korjata, kõik keelati ära. See on vägivald! Aga mispärast ei läinud Teie sinna, miks saatsite eneste asemele sinna politsei? Ja selle abil taheti näidata, et töötatöölisi ei ole. Kui Teie demonstreerisite siin oma rumalust, siis ma usun, et lähemal ajal töötatöölised näitavad, et nad tõesti olemas on, et neid palju on. Ja Tonkman peab neid siis nägema.

Kui härra Tonkman siin hirvitab töötatöölise viletsuse üle ja püüab näidata, et töötatöölisi ei ole, siis ajab see töötatöölisi ainult vihale. Kui inimene surmaga võitleb, siis peab sarnasele seisukorrale ometi lahendus leitama, siis ei tohi teie selle üle naerda. Kui ei taheta aga praegust olukorda parandada, siis võtavad töölised teistsuguse abinõud tarvitusele. Kiidetakse Eesti jõukust ja tahetakse näidata, et Eesti riik on rikas, selleks korraldatakse suured vastuvõtmised võõrsilt tulnud külalistele, ilustatakse ja tassitakse Riigikogusse loorbereid jne. Tahetakse näidata, et Eesti on rikas, tahetakse uhkeldada ta jõukusega. Kuid ma ütlen, see ei ole õige korraldus teie poolt, kes tahate saada iga-suguseid laene ja toetusi välisriikidelt. Töölised tahavad teie viletsust ja pankrotti välisriikidele teatavaks teha, siis ei juleta teile laenu anda, ja

kui tahate laenu saada, siis peaksite arvestama tööliste äärmiselt viletsa seisukorraga ja tähele panema seda. Peate kaotama viletsuse ja tööpuuduse.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et härra Johanson võttis minu kõnest üksikud laused välja ja hakkab tont nendega seinale maalima. Ta ütles, et kui töölisi palju ära sureks, siis minul sellest heameel olevat. Kuid on ju selge, et minu mõtteväljendustest ei ole õieti aru saadud, ei ole õieti mõistetud. Sellepärast ma arvan, et niimoodi teise kõnest välja noppida üksikuid lauseid ja sellest teatavaid järeldusi teha, see ei ole õige.

Mis puutub otsekohe küsimusesse, on arusaadav, et härra Johanson ikka põllumajanduse ettevõtete peale tormi jookseb. Ei jäetud „Estooniat“ ja põllumeeste keskseltsigi nimetamata. (J. Piiskar, stp: Nimetati isegi Tonkman'i.) Ja seda täie õigusega, sest põllumeeste keskselts ja „Estonia“ on põllumajanduse edenemise alal palju teinud ja temal on suured teened. (L. Johanson, stp: Võiks põllumeestele rohkem maksta!) Tuletan meelde, kui vaevaks võtate jälgida keskseltsi tööd ja tegevust. Temal on teeneid mitte üksi põllumajanduse hariduse alal, vaid veel muudel aladel on ta püüdnud põllumehele kaasa aidata. Sellel tööil on ka tagajärgi, on ühed ja teised ettevõtted ellu kerkinud, mille kaudu põllumehele rahasaamine soodustatud. Ei saa ometi kõike seda salata. See peaks härra Johanson'il ka selge olema, et keskselts kutsehariduseta põllupidajaid on tublisti ette valmistanud nende tööalale, sellega põllumajanduslik toodang tõusnud ja väljavedu kasvanud. On kõrvale jäetud ja öeldakse, et need asutused on ainult riigilt abiraha saanud, kuid see abiraha saamine on aga täit vilja kandnud.

Mis puutub „Estooniasse“ kui ühissettevõttesse, siis peaks selge olema, et ilma keskoorganisatsioonita võimatu oleks olnud põllumajanduslikkude saaduste väljavedu nii suurel määral, kui ta seda on. (O. Gustavson, stp: Aga mis meie võiga sünnib välisurul?) See ei ole „Estonia“ süü, seal on teised põhjused süüdi. (L. Johanson, stp: See on väline põhjus, aga sisemised põhjused on peale selle! O. Gustavson stp: Härra Tonkman, kuidas on selle üheõhtuse shokolaadi arvega, mille eest 20 tuhat tasuda tuli?) Kui „Estonia“ kulutanud on, siis arvan, et ei ole Teie, härra Gustavson, neid maksmas käinud. Need etteheited põllumeeste ettevõtete kohta ei ole õiged.

Mis puutub sellesse osasse, et Johanson nüüd ütleb, et rahva vaeseksjäämine on sõja tagajärjel tekkinud, see on õige. Härra Johanson, tuletaksin Teile meelde, et sõja tagajärgi põllumehe arvele panna, kui põllumehe käest järjest rekvireeriti, oleks ülekohus. Ka põllumees jäi sõjaajal vaeseks, aga teie tulete ja seletate siin, et rahvas on vaeseks jäänud, ja et seda on kõik kõrvalised põhjused teinud aga mitte otsekohesed maksud. Ma tuletaksin teile meelde üht Riigikogu rahaasjanduse alamkomisjonis ettetoodud fakti, kus otsekoheste maksude peavalitsuse ülem ette tõi seal juriidiliste isikute maksustamise küsimuse, ja selle põhjuseks on just see tagajärg, et ei usta maksumaksjate ülesandmisi, et need täpsed oleksid, ei võeta kõike seda arvesse, kui maksu maksjal on oma raamatupidamine, ja selle tagajärjel on nüüd tulnud niisugused nähtused ilmsiks, et meil hakatakse koduseid aktsiaseltse looma, kes peavad omal raamatupidaja, ja see raamatupidamine võetakse arvesse. Rahvas on sunnitud niisuguseid hädaabinõusid tarvitusele võtma. Otsekoheste maksude peavalitsuse ülem riigikogu rahaasjanduse alamkomisjonis pidi kibedusega kuulama, kuidas meil maksusid üldse sisse nõutakse ja maksu alla pannakse, ja siis veel kõneldakse siin, et meie maksukoorem ei olla suur. Härra Johanson tahab tõendada, et meil on praegu palju töötöölisi, aga ma loodan, et tal veel meeles on, kui ta Tartus sotsiaalkomisjoni liikmetega käis töbörsis, kus metsatööle 400 töölise tarvis oli, aga seda ta ette ei too. Niisama Pärnu maakonnas jäi 4 suurt magistraal kraavi kaevamata tööliste puudusel, neid nähteid võiksin ma veel palju ette tuua. (J. Vain, stp: Aga ilma palgata peab tegema.) Nii on tööpakkumisi üldiselt ikka praegu olemas. (A. Jõeäär, stp: Kraavikaevajatele on palgad praegu podrätshikute poolt maksmata. Makske enne palgad välja.) Teile on see õige valus kuulata praegu. (Vahelhüüe J. Vainu stp poolt.) Üldiselt ei saa öelda, üksikud juhtumised on ette tulnud. Härra Vain, kui Teie ka töötähtsustele kümned ja sadad miljonid välja maksate, ka siis tuleb palga maksmatajätmisi ette. Tuleb üle terve riigi teateid, et tööpakkumisi on praegusel korral väga palju olemas. (L. Johanson, stp: Tööpakkumisi on alati olemas, aga ega sellepärast ei saa öelda, et tööpuudust ei ole!) Ma ütlen, tööpuudust ei ole. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Kas Teie siis töbörs olete, et Teie teate, kuipalju meil töötähtsust on? Härra Johanson, Teie ütlete, et raudtee viadukti ehitamise juures on tööliis lahti lastud. Arusaadav, et kui teatud töö valmis saab, siis ka tööliis vabastatakse. Aga teie

teate ka väga hästi, kuipalju on praegu töölisi tarvis Pärnu kitsarööpalise raudtee ehitamise juures. Ei saa ju ometi kõiki töölisi Tallinna koondada, nagu teie arvate. (L. Johanson, stp: Kui tööd nõnda palju on, siis peremehed võivad ju talvel ka tööd teha!) Teevad ka, aga ega peremehed ei või kõike tööd ära teha, sest siis läheks tööpuudus veel suuremaks, vaid meie peame muist tööd teile jätma. Meil aga võetakse ja puhutakse tööpuudus ülesse ja hakatakse arvused ette kandma ning käsitatakse päris kõrvalisi asju, mis otsekohe tööpuudusesse ei puutu. Noh, see võib ju teie erakonna poliitikale väga tarvilik olla, aga kui tullakse ja tahetakse riigikassast midagi saada, ja seda selle ettekäändega ning õigusega, et meil on olemas töötatöölisi, siis see õige ei ole. Kui tõsine tööpuudus on olemas, siis võib selle üle rääkida ja kõnelda, ja siis peab abinõud tarvitusele võtma. (L. Johanson, stp: Tööpakkumisi on küll alati olnud, aga ega see tööpuudust ei vähenda.) Mispärast mitte? (L. Johanson, stp: Sellepärast, et ühed lähevad ja teised tulevad.) See on ju arusaadav, et ühed lähevad ja teised tulevad, ja sellepärast ei saa öelda, et meil on praegu tööpuudus. Et sügisel töölisi rohkem on, siis tuleb see sellest, et hooajatööd lõpevad. Ühed hooajatööd küll lõpevad, aga teised hakkavad, näiteks hakkab sügisel metsa hooajatöö. Et aga Eestis tööpuudus üldnähtus oleks, seda ei ole. Kui Riigikogu peaks tõesti tööliste palgaalammäära seaduse vastu võtma, selle tagamõttega on ta ju teie poolt esitatud, et ta Riigikogu poolt peaks vastu võetama. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Tagamõte... ha, ha, ha... See on päris mõtel!) Just tagamõte on see. See ei ole mitte esimõte, ja ma ütlesin selle sõna täiesti teades, sellepärast et teie võite ometi seda arvata, et praegusel korral ei ole võimalik meie oludes niisugust palgaalammäära seadust maksma panna, nagu teie olete esitanud. Teie olete selle seaduseelnõu esitanud just selle tagamõttega, et kui Riigikogu ei peaks selle seaduseelnõu vastu võtma, siis on teil hea ütelda, et vaadake, meie tahtsime teile niisugust palka anda, aga need neetud kodanlased ei luba seda. Et teie sisuliselt selle asja juures oleksite, seda tõepoolest ei ole, vaid siin on just teatud tagamõte. Kui teie tõesti arvate, et Riigikogu selle seaduseelnõu vastu võtab, siis võib juba ette öelda, et meil tuleb tööpuudus, siis ei või ükski ettevõtte omale töölislit palgata, sest meie majandustulukus ei ole nõnda suur, et võiks nii kõrget palka maksta. Mis puutub valitsuse seisukohta ses asjas, siis ei ole minul teada, aga tean ainult, et Riigikogule niisugune seadus on esitatud ja olen seda lugenud (O. Gustavson, stp: Ja aru

ei ole saanud.) ja temast täiesti aru saanud. (L. Johanson, stp: Priima arusaamine.) Arusaamine on mul niisugune, et niisugust seadust meie maksma panna ei või. Kui härra Johanson tähendab, et meil on rahvas vaene, siis on üks asi kindel, et meie teame, kuidas meie jõud seda lubab, aga meie ei või üle jõu elada. See on ju üle jõu elamine, kui inimesele antakse tööd, millest mingisugust tulu ei tule, ja seltskondlikud hädatööd on just niisugused, mis mingisugust kasu ei anna. (Vahelhüüe L. Johanson'i, stp poolt.) Härra Johanson, aga ilma selle mäekaevamiseta saab ka väga hästi läbi. (L. Johanson, stp: Ei saa. Ega meie enam metsinimesed ei ole.) Vaadake, seal on see vahekord, teie kujutate ette, et meil on suur jõukus ja ütlete, et meie metsinimesed ei ole, aga meie majanduslik jõukus ei ole nii suur, et meie suudame seda anda, mida teie praegu tahate. Mina kõnelesin viaduktidest, et ilma oleks läbi saanud, kui linnainimene pool tundi kaotaks selleks, et ringi käia. Kui kaugelte peavad aga maainimesed käima, et nad linna pääsevad, kas teie seda ei tea. Ma olen juba kord näidanud, kui palju raudteid oleks võinud viaduktide asemele ehitada. Kui võtame 5 miljonit marka ühe kilomeetri raudtee hinnaks, siis oleks saanud 48 kilomeetrit uut raudteed. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) See on iseküsimus, kas ta Kasari jõe äärde tuleb või mujale. Kui veel sellele summale juurde lisada need miljonid, mis ühiskondlikkudele töödele kuluvad, siis saaks juba mitukümmend kilomeetrit raudteed, ja see oleks meie rahvamajandusele väga kasulik. (L. Johanson, stp: Aga kuhu meie oleksime ehitanud?) See ei ole praegu pävakorral, kuhu meie ehitanud oleksime, vaid näitasin ära, et see töö palju kasulikum oleks. Praegu ei ole midagi muud pävakorral, kui linna ja maa vahekorda selgitada. (L. Johanson, stp: Ei ole! Vahekorrad on selged!) See on alati teil pävakorral olnud, kuidas linnadele rohkem anda ja maalt rohkem võtta võiks. Muud teil ei ole. (L. Johanson, stp: Maal maksetakse vähem tulumaksu kui linnas!) Aga siin peab ikkagi vaatama sellelt seisukohalt, et meie ei või ühelt rohkem võtta, kui tal tõesti võtta on. Ja praegu sihib kõik meie maksusüsteem just maalt võtmise peale, sest mujalt ei ole enam võtta. (A. Jõeäär, stp: Kes on seda maksusüsteemi juhtinud? — Teie ise olete!) Noh kuulge, härra Jõeäär, linna majandusettevõttes peavad suurte maksude pärast oma uktsed sulgema — seda olete teie mitu korda toonitanud — ja põllumeeste kogud lõikavat loorbereid. Ma usun, ükski inimene, olgu ta põllumeeste kogude mees või teie ridadest, ei lase oma varandust maksuvõlgade pärast üles

kirjutada, kui ta maksujõuline oleks. Kui ta seda teha laseb, siis näitab see selgelt, et maks teemale üle jõu käib. Kui inimesel maksuvõlgade pärast naeruväärilise hinna eest varandused ära müüakse, siis on see selge tundemärk, et maksud üle jõu käivad. Ja kui veel edasi minnakse, siis vajume majanduslikult kuristikku. Sellepärast ei tohiks meie oma riigi eelarvet enam suurendada, vaid seda tuleks tasakaalustada. (L. Johanson, stp: Õelge oma ministrile seda!) Teie ju ise nõuate lisa juurde, mis ma siis sellest oma ministrile räägin. Näidake, kust need summad võtta, mis teie ministri ettepanud summadele juurde panete, näidake, kust teie võtate. (V a h e l h ü ü e L. Johanson'i, stp poolt.) Võtke siis enne need kokku, kuid teie tulete enne, kui need summad käes ei ole, ja nõuate juurde. (L. Johanson, stp: Teie naabrid ja Teie ise ei luba seda, siin kaubeldakse nende asjadega.) Iga asjaga kaubeldakse, teie kauplete ju töötatöölisele ka praegu toetust, see on ka kauplemine, kui teie tulete ja ütlete, et vaadake, meil on nii- ja niisuguseid summasisid tarvis. (K. Virma, stp: See ju puha börs!) Mis puutub härra Johanson'i viimase temperamentliku kõne kokkuvõttesse, siis võib ainult seda järeldada, et tahetakse otsida kõrvalnäiteid kõige selle asitõenduseks. Aga need kõrvalnäited ei loo veel seda olemasolevat küsimust ega anna õigust riigikassale peale panna suuremaid väljaminekuid ja kohustusi. Näidake arviliselt, aga mitte üldsõnades. Igale asjale, mis tõsine on ja millele on tarvis abi, peab vastu tulema. Aga kui siin ainult teatud meeleolu loomiseks, teatud oma rühma seisukoha ja vekslite lunastamiseks tahetakse Riigikogus välja astuda, ei ole õige. (L. Johanson, stp: Teil lähevad kõik vekslid protesti.)

J. Klesment (stp): Ma tahaksin selles asjas ainult mõne üksiku fakti ette kanda, mis läinud ja eelläinud aastal olnud, seda selleks, et näidata, et töötatöölise küsimus ei ole mingisuguse vekslite väljalunastamise küsimus, vaid et see tõsine asi on. Teatavasti ei võetud läinud aastal ühiskondlikele töödele kõiki töölisi, vaid seda toimetati läbi mitme sõela. Nimelt pani läinud aastal töö-hoolekandeminister maksma põhimõtte, et ühiskondlikele töödele võib võtta ainult perekonnainimesi, või jälle neid, kes kauemat aega linnas elanud, või kes suurema aja töötanud. Sellest peeti kinni. Mul tuli läinud aastal Narva linnas olla töötatöölisele tööandmise juures, ja ma pean ütleva, et tööpooldest seda ringkirja silmas pidades tuli linnavalitsusel väga täpselt kontrollida, kas need töölised, kes tööbörssis registreeritud, tõesti nii suures hädas on, et neid

ühiskondlikele töödele peab võtma. Ja kui meie neid töölisi nii mitme sõela läbi olime lasknud, nagu töö-hoolekandeministerium seda nõudnud oli, pidime Narvas aasta kestel siiski ligi 900 töölisele tööd andma. Nendest 900 olid tööl keskmiselt igapäev umbes 400 inimest. Kuid peale selle olid neil igapäev omad perekonnaliikmed. Nende andmete järgi, mis minul olemas, tuli perekonnaliikmetega kokku Narvas üle 2000 inimese, kes ennast ühiskondlikest töödest elatavad. Tähendab 2000 inimest said ülalpidamist ühiskondlikele töödele läbi. Ma arvan, et see arv väga väike ei ole. Narvas, kus 25.000 elanikku, teeb see arv välja õige tuntava protsendi. Neid töölisi seal hulgas ei olnud, kellele ühiskondlike töid poleks olnud tarvis anda, või kes oleksid mujalt võinud tööd leida. Isegi ühest perekonnast ei võetud rohkem tööle, kui üks ainus isik. Ja et meil nüüd tänava aastal tööpuudust ei ole, et olukord võrreldes läinud aastaga niivõrd muutunud, seda oletada ei saa. Härra töö-hoolekandeminister ütles, et praegu olevat töötatöölisi tööbörssides väga vähe registreeritud. Ma olen ise tööbörssi juhiks olnud ja tean, kuidas töölised tööbörssis registreeruvad. Kuigi inimene on töötaja, ei tule ta alati tööbörssi ennast registreerima, sest ta teab, et tööbörss ei saa talle tööd anda. Kui aga tööbörssil on anda tööd, ja välja kuulutatatakse, et on vaja töölisi, siis tuleb niipalju inimesi registreeruma, et ainult väikest osa rahuldada saab. Praegu on alles novembri algus, ja ka läinud aastal ei olnud sel ajal kuskil, ei ka Narva linna tööbörssis registreerunud inimesi väga suurel arvul. Kellel suvel tööd oli ja nüüd töötaja on, need otsivad, kas läheb kuidagi viisi korda tööd leida, aga kui talv tuleb, tööd kuskilt pole leitud, siis lähevad inimesed tööbörssidesse registreeruma. Töölised ei taha sugugi heameelele ühiskondlikele töödele minna, need ei ole sugugi nii head, mille poole inimesed püüaksid. Ühiskondlikele töödele tullakse ainult hädapärast, kui mingisugust muud tööd leida ei ole, sest töötasu on ju seal palju vähem kui mujal. Peale selle pannakse inimesi sarnast tööd tegema, mida nad ialgi teinud pole, nii pannakse inimesi, kes eluaja vabrikupingi juures töötanud, külmanud maad kaevama. Loomulik, et inimene heameelega niisugustele töödele minna ei taha.

Sellest ei maksa üldse kõneleda, et meil on praegu töötatöölisi vähe ja et tänava aastal tööpuudust üldse ei tule. Andmed näitavad läinud aastast, et töötatöölisi oli palju, ja ma ei kujuta enesele ette, mis teevad kohalikud omavalitsused, kui töötatöölisele abi ei anta. Omavalitsustel ei ole summasisid, aga inimesed pööravad omavalitsuste poole. Omavalitsuste seis-

kord on siis lõpmata raske ja nad ei saa kuidagi sellest asjast üle.

Õeldakse, et meil on palju tööpakkumisi. Mina olin laupäeval ja pühapäeval Narvas ning kontroleerisin Narva tööbörssi andmeid. Pakkumisi on seal metsatööde peale. Kuid inimesed ei saa ju alati metsatöödele minna, sest on vaja vastavaid riideid, jalanõusid ja tööriistu. Kui inimesed saaksid enestele vastavad tööriistad ja riided osta, siis ei tuleks nad võib olla tööbörssi. Metsatööde peale minna ei ole sugugi nii lihtne. Perekond peab tihti maha jääma. Mees saadetakse kümnete verstade taha tööle, kus ta väikest tasu saab ja ei saa perekonnale midagi anda. Perekond nälgib edasi. Kui aga üheskoos linnas elatakse, siis saadakse kuidagi viisi läbi.

Õeldakse, et see olevat mahavisatud raha, mis ühiskondlike tööde peale välja antakse, ja et see ei tasu ennast ära. Ma võtan näiteks Narva linna. Need tööd, mis seal kahe aasta jooksul korraldati, olid linna korraldamise suhtes hädatarvilikud, need olid veevärgi laiendamine ning uulitsate prügitamise ja tasanamine. Kas riik kohustatud on selleks summasid andma, see on teine küsimus, kuid meie teame väga hästi, et omavalitsustel raha ei ole, ja on ükskõik, kas riik summasid annab või omavalitsus ise maksusid suurendab ja tööde tegemiseks summe saavutab, sest need summad tulevad lõppude-lõpuks ühest taskust.

Lõpuks on tähendatud, et nõndanimetatud ühiskondlikud tööd lähevad lõpmata kalliks ja et nende tööde tegemine on ebaproduktiivne. Narva linna kohta arvati täpselt välja, et need tööd, mis seal tehti, selle tõttu, et tööpalk odavam oli kui mujal, tulid üle 10% odavamad, kui nad oleksid tulnud nende eelarvete järgi, mis meil aluseks võetakse teedeministeeriumi tariifide järgi. Ei või siis öelda, et seda raha on ebaproduktiivselt kasutatud. Kuigi läinud talv väga karm oli, ei läinud ühiskondlikud tööd ka siis kallimaks, kui oleks tööd tehtud teedeministeeriumi tariifide järgi.

Õeldakse veel, et ühiskondlike töödel töodel olevad inimesed on ainult logelejad, kes ei taha teistele töödele minna. Kuid see ei ole millegiga põhjendatud, sest töö, mis ühiskondlike töödel tehakse, ei ole sarnane, kus logelejad olla tahaksid. See on raske töö, kuhu inimesed ei läheks, kui neil poleks häda ja nalga.

H. Martinson (tp): Mina pean imes-tama härra Tonkman'i ütelse üle, kui ta tähendas „kõigile, kes hädasti abi vajavad, peab vastu tuldama ja saab ka vastu tuldud“. Ei ole näha olnud, et selle järgi käiakse. Küll olen aga näinud, et kui kellelgi sealt paremalt

poolt oli toetust või abi tarvis, kas odava laenu või mõnel muul teel, siis väga helde oldi vastu tulema. Oli aga töötatöölisele abi vaja, siis ei leitud selleks pea kunagi riigikassas raha. Võrastav ei ole ka ütelse härra Tonkman'i poolt, kes kinnitab, et töö pakkumisi olla palju rohkem, kui töö nõudmisi. Võimalik. Peetakse seda aga töö pakkumiseks, kui tööta naisele, kes oma hädas töö-hoolekandeministeeriumi poole pöörasid, kirjuid rahvuslikke kindaid ja nõndanimetatud nabavöösid kududa pakutakse. Seda tööd peab käsitsi tegema ja selle töö eest lubati — mõelge ometi — tervelt 15 marka kindapaari kudumise eest. Vaevalt leidub inimest, kes päevas 1 paar sarnaseid kindaid valmis koob, enamasti läheb selleks vaja 2 päeva. Ja selle kahe päevaga võib inimene 15 marka teenida ja peab ennast ja võib olla ka oma väetid lapsi toitma. Vaadake, niisugune on teie paljukiidetud tööpakkumine, ja siis imestate teie, et miks need naised sellest pakkumisest kohe kahe käega kinni ei haara ja teile veel tänulikud ei ole.

Siin räägiti veel sellest, et meie rahvas vaene olla, mispärast ta vaene olla ja kuhu meie rahva raha läheb. Meile on see väga hästi teada, kuhu see raha läheb ja missuguseks ots-tarbeks. Sellega lihtsalt spekulereetakse ja just teie, põllumeeste ringkonde poolt. Antakse abi sinna, kus seda sugugi vaja pole. Tean juhtumisi, kus põllupidaja maaparanduse laenu sai 4 — 6%-diga ja sedasama raha jälle teise panka 12%-diga hoiule pani. Mis on see muud, kui riigi rahaga spekulereimine. Niisuguseid juhtumisi on enam kui üks; võiksin isegi nimesid nimetada, kui soovite.

Seda teevad väiksemad vennad, suured haid-kalad topivad aga sarnasel teel sajadtuhanded taskutesse.

Veel nimetas härra Tonkman, et sarnaseid kõrgeid palga-alamäärased, nagu töölised nõuavad, võimatu olla maksuma panna. Siis jääda kõik tööandjad ja põllumehed pankrotti. Arusaadav. Kui töösturid tahavad teenida kuni 50%, siis see muidugi võimatu on. Võib öigusega öelda, et meil tööstureid sõna tõsis-ses mõttes ei olegi, on ainult spekulandid. Kõik see suur kasu, mis nad riigi toetuse abil endile saavutavad, ei lähe sugugi tagasi tööstuse tõst-miseks, sellega spekulereetakse väljamaal. On aga riigilt laenude näol suuri summasid välja pumbatud ja see kõik väljamaal või muul teel kindlasse kohta toimetatud, siis öeldakse riigile, kui see oma võlga tagasi nõuab või uut laenu enam anda ei taha: „võtke see vabriku-lobudik“. Nii aetakse meil asju ja toetatakse neid ringkondi, kes seda sugugi ära ei ole teeninud.

Ütlen veel kord, töötatöölistel pole vaja

paluda, neil on õigus tööd saada; sest nemad on samuti seltskonna liikmed kui teiegi, ja igatahes palju paremad ja õiglasemad liikmed.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Johanson'ilt on järgmine ülemineku-vormel: „Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse Eesti sotsialistliku tööliste partei rühma arupärimisele tööpuuduse vastu mittevõitlemise kohta tunnustab Riigikogu tarvilikuks, et Vabariigi Valitsus võtaks tarvitusele kõik abinõud kodanikkudele töö ja eluülespidamise võimaldamiseks ja läheb päevakorras edasi“.

Rkl. Penno'lt on liht ülemineku-vormel: „Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastamise Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale tööpuuduse vastu mittevõitlemise kohta — läheb päevakorras edasi“.

Asun rkl. Johanson'i ülemineku-vormeli hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 32 häält, vastu 46 häält, seega on rkl. Johanson'i ülemineku-vormel tagasi lükatud. Asun rkl. Penno liht ülemineku-vormeli hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 46 häält, vastu 32 häält, seega on liht ülemineku-vormel vastu võetud.

16. Prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—5.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seaduse“ lõplik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmistega:

1) I osa esimene rida vastu võtta: „Kohute asutamise seaduse § 58. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“

2) II osa esimene rida vastu võtta: „Kriminaal kohtupidamise seaduse § 166 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“

3) II osa, § 166. esimene rida: ta, p. o. viimane.

4) III osa, esimene lause vastu võtta: „Tsiiviilkohtupidamise seaduse §§ 343., 804. ja 1911. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:“

5) § 343, p. 3): sündimise seaduslikkuse, p. o. sünni seadustamise.

17. Sorteeringipunktide riikliku laenu sea-

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja

dus — redaktsioon.

nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Sorteeringipunktide riikliku laenu seaduse“ lõplik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

18. Läänemere geodeetilise konventsiiooni kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Läänemere geodeetilise konventsiiooni kinnitamise seaduse“ lõplik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

19. Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seaduse“ lõplik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

20. Töötatöölis-tele töö ja abi korraldamise seadus — L. Johanson'i ettepanek.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Voiman'ilt on ettepanek — töötatöölisetele töö ja abi korraldamise seadus anda rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.)

Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Seega antakse tähendatud seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

21. Väljaveotolli I. p. 1. muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Väljaveotolli I. p. 1. muutmise seadus.

Aruandja **J. Lehtman** (loeb):

Määruses kaupade sisseveo ja väljaveo ning tollimaksude kohta („Riigi Teataja“ nr. 4/5 — 1924. aast.) muudetakse väljaveotariifi § 1. p. 1. järgmiselt:

Tariifi		Kaupade nimetus.	Tollimäärused.	
§ §	Punktid.		Alus.	Kuld frang.
1	1 Märkus	Kartulid Lastakse välja ainult põllutöoministeriumi tunnistuste järele, kui need välja veetakse maadesse, kus niisuguseid tunnistusi nõutakse tõenduseks, et kartulid on vabad haigustest ja kahjuritest. Tähendatud maade nimekiri avaldatakse põllutöoministeriumi poolt.	1 kl. br.	ilma tollita.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 32 häält, vastu 7 häält, seega on seaduseelnõutekst vastu võetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

22. Linnavolikogude valimise seadus — III lugemisel. Aruandja **J. Klesment**: Pean teatama, et need parandused, mis teisel lugemisel vastu võeti, on paljundustesse sisse võetud ja paragrahvid nii järjekorda seatud, nagu nad teisel lugemisel vastu võetud, sellega paragrahvide nummeratsiooni vastavalt muutes. Nii II lugemisel vastuvõetud § 6-a asemel on pandud § 7, samuti on ka teised paragrahvide numbrid vastavalt edasi viidud, niisamuti vastavalt muudetud paragrahvide numbrid, mis üksikutes paragrahvides klambrites seisavad.

Aruandja **J. Klesment** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—2.

Linnavolikogude valimise seadus.

I. Üldmäärused.

§ 1. Kõigis Eesti Vabariigi linnades toimetatakse linnavolikogude valimisi käesoleva seaduse põhjal.

§ 2. Linnavolikogude volitused kestavad kolm aastat.

Aruandja **J. Klesment** (loeb):

§ 3. Linnavolikogude liikmete arv määratakse kindlaks järgmiselt:

linnades kuni 5.000 elanikuga	— 15 volinikku,
" 5.001— 10.000 "	— 20 "
" 10.001— 20.000 "	— 30 "
" 20.001— 30.000 "	— 40 "
" 30.001— 50.000 "	— 45 "
" 50.001— 70.000 "	— 55 "
" 70.001— 90.000 "	— 65 "
" 90.001—120.000 "	— 85 "

Linnades, kus üle 120.000 elaniku, tuleb iga 10.000 elaniku või selle osa peale juurde üks volinik.

Volinikkude arv määratakse kindlaks eelmise linnavolikogu poolt ja kuulutatakse avalikuks teadmiseks välja tema poolt määratud korras hiljemalt 25 päeva enne valimiste esimest päeva, võttes elanikkude arvu kindlaksmääramisel aluseks linna statistilised andmed elanikkude arvu kohta selle otsuse tegemise aasta 1. jaanuariks.

Siseministeriumi peasekretär **E. Maddison**: Teen ettepaneku, § 3. esimene lõige vastu võtta omavalitsuse komisjoni poolt ettepannud kujul, mis kõlab järgmiselt: „Linnavolikogude liikmete arv määratakse kindlaks järgmiselt: linnades kuni 5.000 elanikuga määratakse volinikkude arv 15 peale; sellele arvule arvatakse juurde linnades kuni 30.000 elanikuga üks volinik iga üle 5.000 oleva tuhande elaniku või selle osa pealt; nii saadud volinikkude arvule arvatakse juurde linnades, kus 30.000 — 120.000 elanikku iga üle 30.000 oleva kolmetuhande elaniku või selle osa kohta kaks volinikku; linnades, kus üle 120.000 elaniku, tuleb iga üle 120.000 elaniku oleva viietuhande elaniku või selle osa kohta juurde üks volinik“.

Lugu on nii, et see redaktsioon läheb küll tuntavalt lahku Vabariigi Valitsuse omast, kuid mitte siiski sel määral, nagu II lugemisel vastuvõetud redaktsioon. § 3. II lugemisel vastuvõetud kujul on sihitud status quo vastu, iseäranis Tallinna volikogu koosseisu arvu suhtes. Ei võiks selle vähendamise vastu midagi olla, kui seda saaks kuidagi põhjendada. Kuid kõik põhjendused, mis olid ette toodud nii omavalitsuse komisjonis kui ka üldkoosolekul, ei põhjendanud vähendamist küllaldaselt. Öeldakse küll, et tuleks nõnda määrata, kuidas ühel ja teisel pool on tehtud. Kuid kõigepealt tuleb arvestada meie oludega, meie oma põhimõtetega, iseäranis nendega, mis on väljendatud põhiseaduses, sest on ju selles väljendatud meie rahva tahtmised. Kui öeldakse, et Pariisis on näiteks nii- ja niipalju volinikke, siis

ei mõelda sellejuures sellele, et seal ka teine valimisesüsteem on, nimelt enamuse valimise süsteem. Kui vaadata Lääne-Euroopa linnavolikogusid ja volinikkude arvu, mis meie omast tuntavalt erinevad, siis on selleks ka omad põhjused. Kõigepealt tuleb sellega arvestada, et meie omavalitsused on midagi muud, kui omavalitsused Prantsusmaal või Saksa maal. Igatahes ei tuleks põhjuseks tuua seda, et mujal nii on. Näiteks kui asutakse ministeeriumide koondamisele ja eeskujuks võetakse Rootsit, kus 9 ministeeriumi, kuidas läheks siis asi. Seletuseks selle juurde võiksin öelda, et Rootsis on 42 asutust, mis täiesti iseseisvad ja otsekohe kuningale alluvad, see tähendab, Rootsis on 51 ministeeriumi. Igatahes, nagu näete, tuleb meil arvestada sellega, mis meil on, ja ka sellega, kas see parandus paremust toob või mitte. Kui arvatakse paremuse alla seda, kui Tallinna volikogus jääks ukse taha kas juudi või mõni teine vähemusrahvas, siis ei saa seda paremuseks lugeda. Kui kõneldakse Riigikogu koosseisude kokkutõmbamise poolt, siis on siin ka kokkuhoiu motiivid olemas, aga volinikkude arvu koondamisel seda motiivi ei ole.

Sellepärast teen ettepaneku, § 3. esimene lõige vastu võtta sel kujul, nagu omavalitsuse komisjoni poolt oli esitatud.

P. Baranin (vn): Господа депутаты. Я защищаю предложения правительства потому, что оно является и предложением комиссии вполне обоснованным, оно находится в полном соответствии с численностью населения. По редакции комиссии число членов думы увеличивается пропорционально численности населения. Принятая же редакция во II чтении — безсистемна. Мотивы, приведенные при внесении этого предложения, не убедительны. Если Вы их прочтете, то увидите: г. Каск говорит: „количество гласных для гор. Ревеля велико.“ Почему? Спросите. „Arvan“ — ответит г. Каск. Там же он говорит: „нельзя уменьшить количества гласных.“ Почему? „Teatud osa volinikke peab ikka olema.“ — Получится ответ. Это, господа, не доказательство! Я считаю эти доказательства недостаточными. Если это предложение сделано по поручению союза городов, то мотивы должны были быть более убедительными. Но в том-то и беда, что их нет. Разве какие-либо партийные, о которых не говорят. Наоборот, если Вы возьмете предложение комиссии, то здесь количество гласных, находящееся в соответствии с численностью населения, систематически увеличивается пропорционально этой числен-

ности. Причем здесь нет таких скачков, как в предложении союза городов. Например, по предложению комиссии при 10.001 жителей количество гласных увеличивается на 1 члена, а по принятому во II чтении предложению г. Каска, это количество увеличивается сразу на 10 класных. Какая же здесь пропорция? — Ровно никакой. Вот, поэтому, поддерживая предложение комиссии, я считаю нужным указать, что это предложение находится в полном соответствии с положениями нашего основного закона. Оно следует принципам пропорционального представительства и в этом отношении ничьи права не затрагивает, в том числе и национальных меньшинств. Предложение же, принятое во II чтении, направлено к ограничению этих прав. Если предложение комиссии не будет принято, то для нас, русских, может получиться положение, что в гор. Ревеле мы потеряем в городской думе то представительство, которое до сего времени имели. Последнее обстоятельство, в особенности, обязывает меня отстаивать редакцию комиссии и я надеюсь, что Государственное Собрание согласится с этим мнением.

O. Kask (töer): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Siseministeeriumi esitaja on teinud ettepaneku, et komisjoni ettepanek vastu võetaks, ja see ettepanek, mis teisel lugemisel vastu võetud ja mis linnade liidu poolt tehtud, tagasi lükataks, ja härra Baranin on seda omalt poolt toetanud. Peapõhjus on see, et Tallinna linna vähemusrahvuste huvid selle all kannatavat. Ma pean tähelepanu selle peale juhtima, et see õige ei ole. Kui tuuakse asjaolu ette, et tarvis on kaitsta vähemusrahvusi, siis pean ütleva, et härra Baranin eksib: Vene rahvust ei ole ainult Tallinnas, vaid ka teistes linnades. Ja komisjoni ettepanek surub linnavolinikkude arvu niivõrd alla väiksemates linnades, et vähemusrahvused võivad hoopis välja langeda volikogudest. Pärnus on 56 linnavolinikku, komisjoni ettepanek näeb ette 30, linnade liidu — 40. Kui volinikkude arv nüüd 26 võrra väheneks, siis võivad kergesti vähemusrahvuste esitajad välja langeda. (Vahelhüüe.) Pärnus on Saksa partei suurem rühm, aga venelasi ei ole üldse. Kui vähemusrahvuse liikmed ühelmeel nimekirjaga esinevad, siis on loomulik, et nad välja kukuvad. Ka 85 voliniku arvu juures Tallinnas, kui Vene kodanikud tahavad ühiselt välja minna, võivad nad oma esituse läbi viia. Ma ei saa aru, miks Teie, härra Baranin, ainult Tallinnas venelaste huviseid kaitsete, aga teistes linnades mitte.

Arvan, et sellepärast, nagu ministeeriumi esitaja siin ette tõi, et üks juut kukub volikogust välja, ei või meie volinikkude arvu määrata. Meie võtame aluseks ikka linna üldise seisukorra, praktilise külje ja majanduslikud huvid. Praegu on Tallinnas 101 volinikku, ja ei ole millegagi põhjendatud, et Tallinna linna omavalitsus selle all kannataks, kui tema volinikkude arv 85 peale viidaks. Härra Mürk tegi isegi ettepaneku, volinikkude arvu 75 peale vähendada, ja arwab, et see küll on. See ei takista komisjonide moodustamist ja töö korraldamist omavalitsuses.

- Ei ole ühtki kaaluvat põhjust ette toodud, ka mitte ministeeriumi esitaja poolt, miks peaks komisjoni ettepanek vastu võetama.

Komisjoni ettepanek on õnnetu, sellepärast et ta vähemates ja keskmistes linnades halva seisukorra loob. Kui ma teisel lugemisel ütlesin, et teatud arv volinikke peab olema, siis oli selleks põhjuseks, et ei saa võtta volinikkude arvu proportsionaalselt elanikkude arvule. On siiski tarvilik minimaalne arv linnades, nagu Narva, Tartu, Pärnu, kus on suured varandused, seal peab olema volinikke 40—50, aga mitte proportsionaalselt elanikkude arvule. Ja sellest minimaal arvust läheks siis ülesse. Tallinnale on 85 volinikust küll.

Helsingis on näiteks palju vähem volinikke ja saavad sellepeale vaatamata väga hästi oma asju korraldada.

Loodan, et härrad Riigikogu liikmed, arvesse võttes keskmisi ja väikeseid linnu, mis halvemasse seisukorda satuvad, kui komisjoni ettepanek vastu võetakse, toetavad linnade liidu ettepanekut, mis 2. lugemisel vastu võetud ja mis praegu 3. lugemisel hääletamisel on.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Klesment: Ettepanek sarnasel kujul, nagu seda tegi härra Maddison, on komisjoni ettepanek. Miks komisjon sellele seisukohale asus, seda ma juba kandsin ette II lugemisel. Et aga Riigikogu teisele seisukohale on asunud, palun ma parandus-ettepanekut lahus hääletada.

Juhataja **M. Martna**: Siseministeeriumi peasekretär härra Maddison'ilt on järgmine parandus-ettepanek: Teen ettepaneku, § 3. esimene lõige vastu võtta järgmises redaktsioonis: „§ 3. Linnavolikogude liikmete arv määratakse kindlaks järgmiselt: linnades kuni 5.000 elanikuga määratakse volinikkude arv 15 peale; sellele arvule arvatakse juurde linnades kuni 30.000 elanikuga üks volinik iga üle 5.000 oleva tuhande elaniku või selle osa pealt; nii saadud volinikkude arvule arvatakse juurde linnades, kus 30.000 — 120.000 elanikku iga üle 30.000 oleva kolmetuhande elaniku või selle osa kohta kaks volinikku; linnades, kus üle 120.000 elaniku, tuleb iga üle 120.000 elaniku oleva viietuhande elaniku või selle osa kohta juurde üks volinik“.

Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 31 häält, vastu 26 häält, sellega vastu võetud. Palutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 32 häält, vastu 37 häält, 1 erapooletu, seega tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 3. selles redaktsioonis, nagu ta II lugemisel vastu võetud. (Hääletatakse.) § 3 on nähtava enamusega vastu võetud.

Rkl. Vessart'ilt on ettepanek — koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 23 häält, vastu 22 häält, seega vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **M. Martna**.

Abisekretär **O. Liigand**.

